

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

מרן יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

סעודה שלישית פרשת

ויגש תשט"ז

ובו דברי מוסר והדרכה בחובת האדם ותפקידו בעולמו
והתעוררות לנצל הזמנים ללימוד התורה ומצוות ומעש"ט

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשע"ח לפ"ק

יצא לאור ע"י
מערכת "לשון קדשו"
מאנטריאל קאנאדא
1-514-585-3040

קונטרס 11

לשמיעת הדברות קודש:

072-3333419 (בארץ ישראל) **1-718-298-4641**

(פון אייראפע 972-72-3333419+)

צו הערן די תורה ס"ג ויגש תשט"ו

דרוקט: # → 15 → 11 → 1 → 6 → 1 (דרוקט אלע נומערן אינאיינעם)

(40 מינוט) זייער קלאָר

לע"נ הר"ר יוחנן בן הרה"ח ר' צבי ז"ל לעפקאוויטש

נפטר עשרה בטבת תשס"ג

ולע"נ אחיו הר"ר ברוך יודא בן הרה"ח ר' צבי ז"ל לעפקאוויטש

נפטר עשרה בטבת תשע"ד

לע"נ האשה החשובה שרה בת מוה"ר עזיאל ע"ה לעפקאוויטש

נפטר י"א טבת תשס"ד

זכות לימוד התורה יהא לעילו נשמתם

תנצב"ה

נרבת בני המשפחה

זכות רביה"ק זי"ע יגן בעדם שיוושעו בכל מילי דמיטב

KolSatmar.com

קישיות ודיוקים בפרשת השבוע

א וְלֹא יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצְבִּים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מֵעָלָי וּגו'.
וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חִי, וְלֹא יָכֹלוּ אֶחָיו לַעֲנוֹת אוֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפָּנָיו.
[ד וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֶחֱיָכֶם אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרִימָה. ה וַעֲתָה אֵל תַּעֲצֹבוּ וְאֵל יַחֲרֹ בְּעֵינֵיכֶם כִּי מְכַרְתֶּם אֹתִי הַנֶּה כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֱלֹקִים לְפָנֵיכֶם.]

א

קושיא א

למה חזר לשאול העוד אבי חי, הלא כבר שאל מקודם בשלום אביהם

א) לכאורה, ער האט זיי דאך שוין געפרעגט פריער*, ער האט דאך געפרעגט השלום אביכם הזקן אשר אמרתם, העודנו חי, און זיי האבן געענטפערט, שלום לעבדך לאבינו, עודנו חי, האבן זיי דאך שוין געענטפערט אויף דער שאלה, וואס דען האט ער נאכאמאל געפרעגט [העוד אבי חי].

ואין לומר שהיה להם ידיעה חדשה, מאחר שהיו עמו במצרים כל הזמן, ולא ידעו יותר ממנו

זיי זענען דאך דערווייל נישט געווען [אצל אביהם], אינדערמיט זענען זיי דאך נישט געווען ביים פאטער, זיי זאלן וויסן [ידיעה חדשה], וואס פרעגט ער נאכאמאל?

וואס האט ער געקלערט, דאס איז דאך נישט נשתנה געווארן, פארוואס האט ער נאכאמאל געפרעגט העוד אבי חי, [וואף אס] חלילה אינדערמיט אז ס'איז עפעס געווען, זענען זיי דאך אויך נישט געווען דארטן, פונקט ווי ער, וואס האט ער נאכאמאל [געפרעגט].

ב

קושיא ב

צ"ב הקשר בין האמירה "אני יוסף" עם השאלה "העוד אבי חי"

ב) און וואס איז דאס עפעס א קישור איינס לעבן דאס אנדערע, "אני יוסף" "העוד אבי חי", זעט אויס אז דאס איז עפעס מקושר די צוויי, די מימרא. דערנאכדעם [שאמר העוד אבי חי, כתיב] וְלֹא יָכֹלוּ אֶחָיו לַעֲנוֹת אוֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפָּנָיו. (הקושיא באות ז)

ג

קושיא ג

כפ"ל לומר "אני יוסף" וכבר הודיע זאת מקודם (בפסוק ג)

ג) דערנאך האט ער זיי נאכאמאל געזאגט, אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה. [וצ"ב] ער האט דאך שוין געזאגט איינמאל אני יוסף.

ד

קושיא ד

מה שהוסיף "אחיכם" צ"ב, והלא כמה ששאל העוד "אבי" חי, כבר ידעו שהוא יוסף אחיהם?

ד) וואס האט ער נאכאמאל געזאגט אני יוסף "אחיכם" אשר מכרתם אתי מצרימה, איך בין ענקער "ברודער", אני יוסף אחיכם, ער האט שוין געזאגט אני

* כשבאו אליו עם בנימין שאל יוסף בשלום אביו והשיבו השבטים "עודנו חי" (מקץ מג, כז-כח), הבקר אור והאנשים שלחו, ולא הרחיקו ללכת וחזרו למצרים, ובאותו יום אמר אני יוסף, ושאל העוד אבי חי.

יוסף ווייסט מען דאך שוין. אז ער האט געפרעגט הער "אָבִי" חֵי, ווייסט מען דאך אז ער איז דאָס [יוסף "אָחִיכֶם"].

ה קושיא ה

לאחר שכבר הודיע שהוא יוסף אחיהם, למה הוצרך לה"סימן" אֲשֶׁר מִכְרָתֶם אֹתִי

(ה) וואָס האָט ער זיי געדאַרפֿט נאָכאַמאַל איבער'חזר'ן די גאַנצע זאַך אז זיי האָבן אים פֿאַרקויפֿט, [שחזר ואמר, אָנִי יוֹסֵף אָחִיכֶם] איך בין יוסף ענקער ברודער, [ונתן להם] די סימנים [אֲשֶׁר מִכְרָתֶם אֹתִי]. ס'איז דאָך גענוג געווען אויף דעם [ש'ידעו שהוא אחיהם] אז ער זאָגט קודם אָנִי יוֹסֵף הער אָבִי חֵי, אז ער [יעקב] איז זיין "פֿאָטער" ווייסט מען דאָך שוין אז ער איז דאָס, דאָס איז יוסף, ס'איז זייער "ברודער", פֿאַרוואָס האָט ער נאָך די מימרא [הער אָבִי חֵי] נאָכאַמאַל איבערגע'חזר'ט, איך בין ענקער ברודער, און געזאָגט אַ סימן אֲשֶׁר מִכְרָתֶם אֹתִי מִצְרִימָה?

אם רצונו לנחמם ואמר אל תעצבו ואל יחר בעיניכם, לאיזה צורך הוכיר בכלל ענין המכירה

און דערנאָך [בפסוק ה'] האָט ער דאָך אַרויסגעזאָגט "אַל תַּעֲצִבוּ וְאַל יַחַר בְּעֵינֵיכֶם" כִּי מִכְרָתֶם אֹתִי הִנֵּה, כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחֲנִי אֱלֹקִים לְפָנֵיכֶם. אז דערנאָך האָט ער שוין געזאָגט, ס'זאל זיין "וְאַל יַחַר בְּעֵינֵיכֶם" אויף דעם [כִּי מִכְרָתֶם אֹתִי]. האָט ער דאָך נישט געדאַרפֿט אַרויסצוזאָגן פֿריער [בפסוק ד, אֲשֶׁר] מִכְרָתֶם אֹתִי.

י קושיא ו

קשה הלשון מִכְרָתֶם אֹתִי "מִצְרִימָה" הלא היו במצרים, ולמה לא אמר כדלקמן כִּי מִכְרָתֶם אֹתִי "הִנֵּה"?

(ו) און פֿריער [בפסוק ד'] האָט ער געזאָגט מִכְרָתֶם אֹתִי "מִצְרִימָה", האָט ער נישט געזאָגט "הִנֵּה", ער איז דעמאָלטס אויך געווען "דאָרט" [במצרים], דערנאָך האָט ער שוין געזאָגט הִנֵּה, כִּי מִכְרָתֶם אֹתִי הִנֵּה, האָט מען דאָך געוואוסט ער איז געווען דאָרט, האָט מען דאָך געוואוסט מ'איז אין מצרים, דאָס זעלבע העט ער פֿריער אויכעט [געקענט האָבן] געזאָגט, אָנִי יוֹסֵף אֲשֶׁר מִכְרָתֶם אֹתִי "הִנֵּה".

ז

במדרש: אוי לָנוּ מִיּוֹם הַדִּין וּמִיּוֹם הַתּוֹכְחָה

[וְלֹא יָכְלוּ אָחִיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ]. שטייט אין מדרש². אבא כֹּהֵן בְּרַדְלָא אָמַר, אוי לָנוּ מִיּוֹם הַדִּין וּמִיּוֹם הַתּוֹכְחָה, שְׁהָרִי דאָך יוסף קטנותן שֶׁל שְׂבָטִים וְהָיָה, וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לַעֲמֹד [בשעה שדבר עמם תוכחות, וְלֹא יָכְלוּ לַעֲנוֹת אֹתוֹ, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה לְשִׁיבֹא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָנוּ בְּדִין, מִי יוֹכַל לַעֲמֹד בְּתוֹכְחָתוֹ. וויאזוי וועט דאָס אויסזען [ווען] מ'וועט נעמען בְּדִין, און הקב"ה וועט פרעגן, וואָס וועט מען קענען ענטפערן. [עכתו"ד המדרש]

² במדרש (בר"ר צג, ט) וְלֹא יָכְלוּ אָחִיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ. אבא כֹּהֵן בְּרַדְלָא אָמַר, אוי לָנוּ מִיּוֹם הַדִּין אוי לָנוּ מִיּוֹם הַתּוֹכְחָה וכו' יוסף קטן שֶׁל שְׂבָטִים הָיָה וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לַעֲמֹד בְּתוֹכְחָתוֹ, הָדָא הוּא דְכָתִיב וְלֹא יָכְלוּ אָחִיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפָּנָיו, לְשִׁיבֹא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיוֹכִיחַ כָּל אָחִיד וְאָחִיד לְפִי מַה שֶּׁהוּא וכו' עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה. רבי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אָמַר, אוי לָנוּ מִיּוֹם הַדִּין אוי לָנוּ מִיּוֹם הַתּוֹכְחָה, וְמָה יוֹסֵף הִצְדִּיק שֶׁהוּא בְּשׁוּר וְדָם כְּשֶׁהוֹכִיחַ אֶת אָחִיו לֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד בְּתוֹכְחָתוֹ, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא דִּין וְכַעַל דִּין וְיִשָּׁב עַל כֹּסֶף דִּין וְדָן כָּל אָחִיד וְאָחִיד עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁאִין כָּל בְּשׁוּר וְדָם יְכוּלִים לַעֲמֹד לְפָנָיו.

ח

קושיא ז

לכאורה מהו התוכחה שאמר המדרש "בשעה שדובר עמם תוכחות", כי לא מצינו שום תוכחה שאמר יוסף

(ז) לכאורה וואָס איז דער תוכחה? ער האָט [נאָר] געזאָגט "אַני יוֹסֵף הָעוֹד אָבִי חַי", ער האָט גאָרנישט געזאָגט קיין שום תוכחה, ער האָט געזאָגט "ער איז יוסף", ער האָט געפרעגט "צו דער פּאָטער לעבט", אין די ווערטער ליגט נישט קיין תוכחה. [וצ"ב המדרש] ער זאָגט וְלֹא יָכֻלוּ לַעֲמֹד בְּתוֹכָהּ, וואָסערע תוכחה האָט ער זיי דען געזאָגט.

[וא"כ קשה] דאָס [המשל מיוסף] איז דאָך נישט דאָס [דומה לנמשל, ווייל] הקב"ה וועט דאָך 'טאָקע' פרעגן יעדן.³

ט

קושיא ח

צ"ב הכוונה "ואת כל אשר ראיתם", הלא יוסף אמר להשבתים מה שיאמרו ליעקב.

ווישמיני לאב לפרעה, ולאדון לכל ביתו, ומשל בכל ארץ מצרים. מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמיני אלקים לאדון לכל מצרים וגו'. והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים, ואת כל אשר ראיתם.

(ח) צ"ב דכבר אמר מה שיאמרו ליעקב, שהוא אדון ומושל ואת כל הכבוד שיש לו, ומה היה כוונתו באמרו ואת כל אשר ראיתם].
(הקשיא בלשון רבינו אות יד)

,

הקדמות וביאורים

דאָס ענין דערפון מיינ איך [לפרש דברי יוסף, וואָס] ער האָט געזאָגט, אַני יוֹסֵף הָעוֹד אָבִי חַי" [בהקדם לפרש שני ביאורים, מה שנקרא "חי"].

בחינה א': חיות אצל צדיקים נקרא תורה ומצוות

נפסקה ההלכה: דבכל המצוות שבתורה, חוץ מג' עבירות החמורות, אין רשאים למסור נפשו עליהם

שטייט אין ישמח משה (פ' תשא ד"ה בתחומא) [לפרש] וואָס ס'שטייט, דער דין איז שטייט דאָך, דאָרטן וואו מ'טאָר נישט - דאָרט ווי ס'איז נישט קיין יְהִירָג וְאֵל יַעֲבֹר -, טאָר מען נישט [זיך לאָזן הרגענען], טאָר מען זיך נישט מפקיר זיין.

אמנם מצינו דחסיד ופרוש, רשאי למסור נפשו אפילו על שאר מצוות

נאָר אַ חֲסִיד וּפְרוֹשׁ, שטייט⁴ אַ חֲסִיד וּפְרוֹשׁ מעג האָבן מסירת נפש אפילו אויף דעם וואָס מ'דאָרף נישט.

³ בגמרא (שבת לא.) בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה וכו'. וכן בהרבה מקומות בחז"ל. (ועיין גם לקמן בהנה כה)

⁴ ברמב"ם (יסודי התורה ה, ד), כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג, ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו. ובשו"ע (י"ד קנ, א) פסק, כל העבירות שבתורה, חוץ מע"ז וג"ע ושפיכות דמים, אם אומרים לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג, אם הוא בצנעה יעבור ואל יהרג. ואם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג, רשאי אם העכו"ם מכין להעבירו על דת כו', אבל אם אינו מכין [העכו"ם] אלא להנאתו, יעבור ולא יהרג.

⁵ וכתב בסוף משנה (שם) וז"ל, וכתב בנימוקי יוסף דאפילו לפי סברת רבינו [הרמב"ם], אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים, ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה, כדי שיראו העם ולמדו ליראה את השם ולאֶהָבוּ בכל לבם. וכן כתב הש"ך (ביי"ד סק"א וכו').

הקשה הישמח משה: האם מי שהוא חסיד ופרוש הותר דמו?

פרעגט דער ישמח משה, דער זיידע זכרוננו לברכה פרעגט אין ישמח משה, ווייל ער איז אַ חסיד, צי ווייל ער איז אַ פֿרוש, הותר דמו? דאָס איז דאָך געדרינגען פון פסוק (ויקרא יח, ה) וְחִי בָהֶם, ולא שימות בהם, איז דאָך געדרינגען (יזמא פה:) אַז פקוח נפש איז דוחה [הכל חוץ ג' עבירות החמורות]. [והטעם אַז] די זאכן וואָס זענען נישט יהרג [נאל יעבור, רק] וואָס איז יעבור ואל יהרג, איז דאָך ווייל פקוח נפש איז דוחה, דאָס איז געדרינגען פון פסוק וְחִי בָהֶם ולא שימות בהם. נו וויאָזוי מעג ער [החסיד ופרוש] עובר זיין אויף דעם פסוק.

ומתן הישמח משה: דבתורה כתיב וְחִי בָהֶם, ואצל צדיק אמת פירוש "חיות" היינו קיום התורה והמצוות זאָגט דער ישמח משה אַזוי.

די תורה הקדושה - אַזוי זאָגט ער - איז [מַצוּה וְחִי בָהֶם] יעדן לויט זיין בחינה, ביי אַ סתם בני אדם איז וְחִי בָהֶם, איז ביי אים דאָס "חיות" אַז ולא שימות, ער זאָל בלייבן בחיים, [משא"כ] ביי אַ חסיד, און ביי אַ צדיק אמת, איז דער עיקר חיות תורה ומצוות, חלילה אַז ער איז עפעס עובר, פאַרלירט ער דאָס חיות, ס'איז ביי אים גאָרנישט [חיות הגוף].

זאָגט ער, אַז ביי דעם איז טייטש וְחִי בָהֶם ולא שימות בהם, ער זאָל נישט עובר זיין אויף גאָרנישט, אַז נישט איז יִפְסֹק חִיּוּתוֹ, אַז ער איז עפעס עובר חלילה איז נפסק חיותו, די תורה הקדושה האָט גערעדט צו יעדן לויט זיין בחינה. דאָס זאָגט ער אַסאך מאל כעין די בחינה.

זאָגט ער, איז טייטש וְחִי בָהֶם ולא שימות בהם, איז אַנדערש טייטש נכל אחד לפי בחינתו, ביי אַ צדיק אמת איז טייטש וְחִי בָהֶם [קיום המצוות], איבערדעם מעג ער יאָ [למסור נפשו], ביי אים איז עס דאָס טייטש [חיות, אבל בלשון בני אדם "חיות" הוא בגשמיות].

יא

די זעלבע בחינה וואָס טאַקע ער זאָגט נאָך, [שטייט איין] פון יפה תואר [שפירוש "חי" קאי על צדקות].

איתא במדרש שיעקב אבינו ידע שיוסף חי במצרים, והשבטים לא ידעו

אין יענע וואָכעדיגע סדרה [פרשת מקץ] שטייט (מב, א), וַיָּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׁכָר בְּמִצְרַיִם, זאָגט דער מדרש דאָרט אין מדרש רבה¹ זיי [השבטים] זענען געווען

והיעב"ץ כתב בספרו לחם שמים (ברכות פ"א), אודות רבי טרפון שהחמיר לקרות קר"ש כשיטת בית שמאי, והכניס עצמו לסכנה, וז"ל, שמי שאינו חסיד, אין לו להכניס עצמו בסכנה בעבור זה וכו' לכן אמרו שהיה רבי טרפון חייב מיתה בזה שעבר על דברי חכמים, וגם דמו היה נדרש ממנו שלא היה רשאי לעמוד במקום סכנה מחמת זה. אבל אם היה מקום להחמיר ולעשות כדברי בית שמאי וכו' אפילו היה מסתכן, לא היה עליו שום עונש על שהכניס עצמו לסכנה משום חומרא בעלמא, דבואידי היכא דשייכא חומרא שרי אפילו לאסתכוני עלה, ומדת חסידות היא. אף על פי שאינה חובה על כל אדם.

¹ כי הם חיינו וְחִי בָהֶם כדכתיב (דברים ל, כ) כי הוא חַיִּיךָ וְאָרְךָ יָמֶיךָ. ואיתא בברכות (סא:) ובתנחומא (תבא סימן ד) שאמר רבי עקיבא לפפוס בן יהודה "כל חיותם של ישראל אינו אלא בתורה".

² בפרשת לך ד"ה מדרש תנחומא, ופ' שלח עה"פ ויקרא משה, אות ה'.

³ במדרש (כ"ר צא, א) וַיָּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׁכָר בְּמִצְרַיִם וכו' אלו עשרת השבטים שהיו נכנסין ויוצאין למצרים ולא היו יודעים שיוסף קיים ולעקב נתגלה שיוסף קיים, שנאמר וַיָּרָא יַעֲקֹב וכו'.

נכנסין ויוצאין למצרים און זיי האָבן נישט געוואוסט וואָס דאָרט טוט זיך, אַז יוסף הצדיק איז דאָרט, און יעקב אבינו האָט יאָ געזען, פונדערווייטנס האָט ער [געזען] וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׁכֵר בְּמִצְרַיִם, דאָרט האָט ער זיין האָפּענונג דאָרטן בַּשָּׂכֵר אֲשֶׁר הֵם שׁוֹכְרִים (מז, יד), האָט ער געזען אַז דאָרט איז יוסף הצדיק, וַיֵּרָא יַעֲקֹב, ער האָט געזען, דאָס וואָס אָן אַנדערער האָט נישט געזען, די אַלע ברודער זענען אַלע געקומען און געגאַנגען קיין מצרים [ולא ראו], און ער [יעקב אבינו] האָט געזען. - אַזוי שטייט אין מדרש רבה.

יב

והקשה היפה תואר:

הלא מצינו שיעקב אבינו לא האמין בשאמרו לו עוד יוסף חי, ולפי המדרש הרי ידע קודם כולם פרעגט דער יפה תואר, וואָס זאָגט ער אַז ער האָט געזען, ער האָט געוואוסט אַז יוסף איז דאָרטן, וואָס דען שטייט וַיַּגְדּוּ לוֹ עוֹד יוֹסֵף חַי וְגוֹ' וַיִּפֶּג לבו כי לא האָמין לָהֶם, ער האָט דאָךְ גאָרנישט געגלייבט ווען מ'האָט אים שוין אפילו געזאָגט [שיוסף חי]. און דאָ שטייט דאָךְ גאָר פאַרקערט אַז ער האָט נאָך געוואוסט פריער פון זיי.

ומפרש היפה תואר: שאמדת ידע שחי בנפשו, אבל לא האמין שעומד בצדקו והוא "חיות" ברוחניות

זאָגט דער יפה תואר^ט, דאָס [פי לא האָמין] איז עפעס אַנדערש, ער האָט טאַקע געוואוסט אַז ער איז אין מצרים, נאָר דער "חי" ביי צדיקים - זאָגט ער - הייסט חי, אַז מ'איז אַ "עומד בצדקו", הייסט דאָס חי אַז מ'איז עומד בצדקו. אַזוי ווי ס'שטייט (שמות א, ה) וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם אַז ער איז געווען אין מצרים און ער איז געבליבן בצדקו^י.

זיי [השבתים] האָבן אים דערציילט אַז ער איז חי, [דבחינת חי] ווערט אָנגערופן אַ צדיק [וזה לא האָמין לָהֶם שעומד בצדקו].

אַזוי זאָגט דער יפה תואר, [אַז] דאָס קאָן זיין דאָס איז דער פשט, אים איז געווען דאָס [שעומד בצדקו] אַ נייַעס, ער האָט נישט געגלייבט, ער האָט געוואוסט ער איז אין מצרים [וחי בגופו], נאָר ער האָט זיך נישט געגלייבט אַז איינער אַליין אין גאַנץ מצרים אין אַזאַ מקום טומאה [עומד בצדקו], ער האָט דאָךְ נישט געהאַט צו זיך קיינעם, ער איז געווען איינער אין גאַנץ מצרים צווישן אזויפיל טמאים, אין אַזאַ מקום טומאה, איינער אַליין, און ער איז געבליבן דער זעלבער, ער איז געבליבן חי אַזוי ווי פריער אַז ער איז עומד בצדקו געווען, דאָס האָט ער נאָכנישט געגלייבט, [ולכן] וַיִּפֶּג לבו כי לא האָמין לָהֶם, אָבער נישט אויף די גוף הזאָך [=הענין שחי], דאָס האָט ער געוואוסט נאָך פריער, אַז יוסף הצדיק [חי] האָט

^ט יפה תואר (להגאון רבי שמואל יפה אשכנזי אב"ד קושטינידינא טערקיי, מתלמידי רבי שלמה אלקבץ בעל "לכה דודי", נפטר בשנת ה'שנו) וז"ל, יש לומר שלא שָׁמַח יעקב בו, בַּחֲשָׁבו שְׁנִטְמַע בֵּין הַגּוֹיִם, מאַחר שְׁנִשְׁכָּה בִּינֵיהֶם, ומסתמא העבירוהו על דת, והראיה כי זה לו כ"ב שנה ולא הודיעו מעניניו בעל פה או בכתב, ולכן קראו "מת", כי רשעים בחייהם קרויים מתים. אמנם כשבשרוהו עוד יוסף [חי] כוונתם היותו עומד בצדקו וכו', נראה שפירוש חי בכאן, רמז אל הצדקות.

^י כמו שפירש"י, ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיעך צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו.

ער געוואוסט, אז ער איז דאָרט [במצרים, אבל אז] ער איז געווען עוד יוסף חי [בצדקו, לא ידע].

יג

היוצא מדברי הישמח משה והיפה תואר, שאצל צדיקים נקרא חי מלשון צדקות

לכאורה זאָגט ער [היפה תואר, די זעלבע בחינה], דאָס שטימט מיט די ווערטער וואָס שטייט אין ישמח משה – וואָס הייסט חי.

אין פשטות, אין לשון בני אדם הייסט חי אז מ'איז אויף דעם עולם אויפ'ן עולם הגשמי ווען מ'איז חי, אָבער ביי צדיקים איז טייטש חי, אַ לשון פון צדקות, דאָס וואָס ער איז געווען ביים צדקות, איבערדעם ווי ס'שטייט זיי האָבן אים געזאָגט עוד יוסף חי, זיי האָבן דערציילט וויאָזוי ער זעט אויס, וויאָזוי דאָרט איז [ער עומד בצדקו].

יד

קושיא ח

ביאור הפסוק: וְהַגְדַּתְּם לְאָבִי וְגו' וְאֵת כָּל אֲשֶׁר רָאִיתֶם

[ועל פי זה יש לפרש] קען זיין דאָס איז דער פשט, ער האָט אים געהייסן, ער [יוסף] האָט דאָך געזאָגט, זיי [השכטים] זאלן זאָגן פאַר'ן פאָטער, שְׁמִנִי אֱלֹקִים לְאֹדוֹן לְכָל מִצְרַיִם וְגו', וְהַגְדַּתְּם לְאָבִי אֵת כָּל כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר רָאִיתֶם.

צ"ב הכוונה "וְאֵת כָּל אֲשֶׁר רָאִיתֶם", הלא יוסף אמר להשכטים בדיוק מה שיאמרו ליעקב.

לכאורה ער האָט דאָך שוין געזאָגט אַלעס, ער האָט אַרויסגעזאָגט שְׁמִנִי אֱלֹקִים "לְאֹדוֹן", וְאֵת כָּל כְּבוֹדִי דעם גאַנצן כבוד, און ער איז "לְאֹדוֹן", [וכוחו היה חזק מאוד] ער איז דאָך געווען וְלִקְט יוֹסֵף [אֵת כָּל הַכֶּסֶף וגו'], אז ער איז אָדוֹן לְכָל מִצְרַיִם וואָס נאָך האָבן זיי געהאַט צו זאָגן [ליעקב], אֵת כָּל כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם "וְאֵת כָּל אֲשֶׁר רָאִיתֶם", וואָס נאָך ?, אַלעס וואָס עטץ האָטס געזען, וואָס האָבן זיי "געזען" מַעֲרָעַר [=יותר] ווי ער האָט זיי דאָ געזאָגט, ס'איז דאָך שוין דאָ אַלעס, דאָס האָבן זיי געזען, דאָס וואָס ער האָט זיי אַרויסגעזאָגט.

טו

ויש לפרש, שיוסף הצדיק ידע שאין לספר ליעקב אבינו שיש לו כבוד המדומה ושררה אצל רשעים

נאָך ער האָט אָבער געוואוסט, [אז] מיט דעם [שיש לו כבוד ושררה], וועט יעקב אבינו נישט זיין געדעקט, אז זיי וועלן דערציילן ער איז אַן אָדוֹן לְכָל מִצְרַיִם און דעם גאַנצן כבוד, כְּבוֹד הַמֶּדְמָה [איז נישט גוט].

ולכן צוה להם שיספרו ליעקב מה "שראו בעיניהם" שהוא איש אלקים הגם שהוא בתוך טומאת מצרים

אז זיי האָבן אָבער "געזען" אז ער איז אַן איש אלקים לעבן [=למרות] די אַלע זאכן, אין מצרים אַ מקום טמא [ועומד בצדקו, אז וְתָחַי רוח יַעֲקֹב].

[כי אם יספרו] אז ער איז אַ "אדון", וועט ער [יעקב אבינו] זיך פון דעם נאָך מער פאַרכטן, אז ער איז אַן אָדוֹן לְכָל מִצְרַיִם, און ער האָט אַזויפיל כבוד צווישן די רשעים, מִי יוֹדֵעַ [למה הרשעים מכבדים אותו].

טז

דשעים אינם מכבדים רק למי שהוא כמותם

דאָס ווייסט מען דאָך, אַז דאָס איז פֿאַר אַל פֿאַר אַל פֿאַר אַל, בַּחנָם האָט מען
דאָס נישט [כבוד מרשעים].

הגדולה שנתנו ליוסף במצרים היה מתנת אלקים, לצורך הכלל ישראל

דאָרט איז געווען מן השמים, אַ מתנת אלקים דירעקט, ס'האָט אַזוי געברויכט צו זיין, [להחיות לָם] לְפָלִיטָה גְדֹלָה. אָבער מיט'ן דרך הטבע איז דאָךְ נישט אַזוי. בדרך הטבע איז פֿי לאַ יְנוּחַ שֶׁבֶט הַרְשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצְּדִיקִים (תהלים קכה, ג).

ראיה ממדרש: שרשעים אינם רוצים להיות להם שייכות עם צדיקים

ווי דער מדרש זאָגט אין פרשת חיי שרה^{יב} אַז רשעים זענען נישט נהנה פון גורל הצדיקים ווייל ס'פאַרט זיך נישט אויס [שאינם חפצים בצדיקים]. ממילא אַז זיי [השכטים] וועלן דערציילן [ליעקב] דעם גאַנצן כבוד איז נישט גוט.

77

מה "שרואין" במדריגת הצדיקים, אין יכולים לספרו בפה

נאָר וואָס דען, אַתּ כָּל אֲשֶׁר "רֵאִיתֶם", דאָס קאָן מען נאָר זען מיט'ן אויג, דאָס קאָן מען נישט דערציילן, אַז מ'דערציילט עס גלייבט מען דאָס נישט, לֹא יֵאמָר כִּי יִסְפָּר", אַז ער איז געווען צווישן אַזויפיל רשעים, און זיין כבוד איז פון זיי, און ער איז געווען אַזאַ קדוש, ער איז געווען מובדל ומרוחק פון זיי, מובדל ומופרש פון זיי, דאָס קען מען נישט נאָכזאָגן, נאָר אַז מ'זעט עס מיט'ן אויג.

איבערדעם איז אַ רמז, דאָס איז דאָך שוין אַ בחינה וואָס מ'דאַרף צו "זען", דאָס קאָן מען נישט מסביר זיין.

צח

רק בעל השגה יכול להכיר בבחינת הצדיק

די מדה, די בחינה פון א צדיק, דאָס קען מען נישט אַרויסזאָגן מיט'ן מויל, אין דעם ליגט אַזוינס מה שאין הפה יכול לדבר", דאָס איז אַ פּנימיות זאך, וואָס נאָר דער וואָס ער איז אַ בעל השגה, דער וואָס ער איז אַ בעל השגה דער זעט עפעס דערינען, דער שפּירט אין דעם אַז ער זעט אַ בחינה פון אַ צדיק, אבער

^{יא} כְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם (משלי כו, יט). ופירש"י כמים הללו, הפנים שאתה מראה לתוכן, הן מראות לך. כן לב האדם לאדם, חברו לפי מה שאדם יודע שחבירו אוהבו, כן הוא מראה לו פנים.

במדבר (במד"ב, ט) על הפסוק הנאמר ברבקה אמנו, (בראשית טז, טז) והנער טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה. אמר רבי יוחנן ממשמע שנאמר בתולה אין אנו יודעים ואיש לא ידעה? אלא אפילו אדם לא תבע בה, על שם לא גינת שבת הרשע על גורל הצדיקים. ופירש היפה תואר, כי שבת הרשע לא ימצא נחת על גורל הצדיקים, יען כי לא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם, והרשעים מקבלים עין עול ואון, ולכן לא תבא אחר מהם לרבקה, ולא תפץ לרדקבך בה, כי המה היו רשעים והיא צדיקת, עכ"ל. ורש"י דברי יואל (וארא אומר מנה) שמביא רבינו בשם הישומת משה (דלק) שיש שנאה כבושה בטבע בין צדיק לרשע.

³ מליצת הלשון עפ"י חבקוק (א, ה) לא תאמינו כי יספר.

י" זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, מה שאין הפה יכולה לדבר, ואין האוזן יכולה לשמוע. (ראש השנה כז.)

נאָכדערציילן און איבערגעבן, פאַר דעם, צי פאַר אַן אנדערן, דאָס קאָן מען נישט איבערגעבן, נאָר דער וואָס ער [איז אַ בעל השגה, זעט עפעס דערינען].

יט

ומושב כונת הלשון וְאֵת כָּל אֲשֶׁר "רְאִיתָם" (הקושיא באות יד)

קאָן זיין, די הייליגע שבטים פאַר יעקב אבינו האָבן נאָך געקאָנט עפעס איבערגעבן, ס'איז געווען בלויז פנימיות פון אַלע צדדים, אָבער מיט'ן מויל אַרויסזאָגן קען מען דאָס נישט.

איבערדעם האָט ער [יוסף] געזאָגט, וְהַגְדְּתֶם לְאָבִי אֵת כָּל כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר "רְאִיתָם", וואָס עטץ האָטס "געזען", די בחינה וואָס עטץ האָטס "געזען" לעבן די אַלע זאַכן, אַז ער איז עומד בצדק, דאָס קען מען נישט זאָגן מיט'ן מויל.

איבערדעם איז געווען וַיִּפְגַּע לְבֹו כִּי לֹא הָאֵמִין לָהֶם, ביז ער האָט נישט אַליין אויכעט געזען, [וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל וגו'] אַחֲרֵי "רְאִיתִי" אֵת פְּנִיָּהּ כִּי עוֹדָךְ "חַי" (מו, ל), דאָס האָט ער "געזען" דעמאָלט.

ער האָט געוואוסט [נכר מקודם] אַז ער איז דאָ בחיים, אָבער דאָס איז אים נישט מספיק געווען, לויט וואָס ביי אים הייסט חיות.

כ

בחינה ב': בחינת חי היינו "השראת השכינה" בבחינה גבוה

נאָר וואָס'זשע דען, ס'איז דאָ נאָך אַ בחינה וואָס הייסט חי.

כל זמן שפירש יוסף הצדיק, נחמר בחינת השראת השכינה מיעקב אבינו

ס'שטייט וְתָחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם (מה, כז), זאָגט רש"י, ששרתה עליו שכינה שפירשה ממנו. די גאַנצע צייט פון ווען יוסף הצדיק איז אַוועק, האָט אים געפעלט די שמחה, האָט ער נישט געהאַט די השראת השכינה^{טו}.

ס'איז אודאי געווען השראת השכינה ביי יעקב אבינו אַלעמאָל, נאָר [בכ"ב שנה שחסר ממנו יוסף] אויף אַזאַ בחינה [נמוכה, ועכשיו] אויף אַ העכערע בחינה.

כא

באור החיים הק' מבאר, שיש כמה מדרגות בהשראת השכינה

אַזוי ווי ס'שטייט אין אור החיים הקדוש (מו, ד) אָנְכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה^{טז}, אַז ס'איז געווען השראת השכינה [גם במצרים], זאָגט ער אין השראת השכינה איז

^{טו} כדאיתא בשבת (ל:): שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, שנאמר (מל"ב ג, טו) וְעָתָה קָחוּ לִי מִנֶּגֶן וְהָיָה כִּנְגֹן וְתָחִי עָלָיו יְד ה' (ענין לקמן (הערה כה) מתי נאמרה פסוק זה). וברד"ק כתב, ורז"ל אמרו (אבות דרבי נתן פרק ל') כִּי זֶה רוּחַ נְבוּאָה שֶׁפִּרְשָׁה מִמֶּנּוּ מִיּוֹם שִׁיצָא יוֹסֵף, כִּי אֵין רוּחַ נְבוּאָה שׁוֹרֶה אֵלֶּא מִתּוֹךְ שִׁמְחָה, וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁמַע בְּכַשְׁרוֹת בְּנוֹ חֹזֶרֶה אֵלָיו רוּחַ נְבוּאָה זֶהוּ שֶׁאִמְר וְתָחִי, עכ"ל.

^{טז} באור החיים הקדוש: אנכי ארד מצרימה. מהכתוב משמע כי ירדה עמו שכינה, וקשה לדבריהם ז"ל (שמו"ר יב) שאמרו כי מצרים להיותה מלאה גלולים לא היתה שכינה שם, ולזה היה משה צריך לצאת חוץ לעיר וכו'. אכן אשכילך, כי הדרגות אור השכינה רבים המה, הלא תמצא שעשרה שיושבים ועוסקים בתורה (אבות פ"ג) שנו רבותינו כי שכינה שרויה ביניהם, נאפילו שנים ואחד אמרו ז"ל כי מצויה שכינה, ומצינו [מאידך גיסא] שלא ירדה שכינה ביניהם של ישראל אלא אחר שעשו המשכן וכו', וכבוד ה' מלא

דאָ אַסאַך בחינות, ס'איז פאַרהאַן השראת השכינה, (אבות ג, ו) שנים שיושבים ועוסקים בתורה [שכינה שרויה ביניהם], אפילו אחד שעוסק בתורה שכינה שרויה עמו, און ווידער איז פאַרהאַנדן [בחינה של השראת השכינה אשר] נאָר בי עשרה שכינתא שריא (סנהדרין לט.), און ווידעראום איז פאַרהאַנדן אַ השראת השכינה וואָס איז נאָר אין בית המקדש, אַזוי איז דאָ אַסאַך בחינות.

זאָגט ער אַ בחינת השראת השכינה איז טאַקע געווען [במצרים].. [אבל] אפילו עס ווערט [אויך] אָנגערופן "השראת השכינה", אָבער לגבי יענעם הייסט עס נישט קיין השראת השכינה. ס'קאָן זיין העכערע בחינות אויף וואָס פאַר אַן אופן הקב"ה איז משרה שכינתו יתברך שמו.

כב

על ידי השמחה שיוסף חי ניתוסף השראת השכינה ליעקב אבינו

איבערדעם, ביי יעקב אבינו ווען ער איז געוואויר געוואָרן פון יוסף הצדיק [שהוא חי], פון דער שמחה, איז געווען מער השראת השכינה, איבערדעם הייסט וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, הייסט עס וַתְּחִי.

קומט אויס אַז ביז דעמאָלטס איז נישט געווען דער וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, האָט אים געפעלט די בחינת חַי, וואָס ביי יעקב אבינו האָט געהייסן חַי, נאָר מיט אַזא [בחינת] השראת השכינה וואָס איז געווען ביי אים [מקודם], און אַז דאָס איז נישט געווען די בחינה [רק היה לו מדריגה פחותה], האָט עס שוין נישט געהייסן חַי. איבערדעם הייסט עס יעצט [וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם].

כג

יוסף הצדיק היה לו בחינה גבוה של השראת השכינה, מחמת היותו בגלות במצרים

דער מדרש זאָגט, "וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף (בראשית לט, ב). זאָגט דער מדרש וכי עם [שאר] השבטים לא היה ה', ביי זיי איז נישט געווען, נאָר מיט יוסף. זאָגט ער"א מַשֵּׁל צו אַ מֶלֶךְ, וואָס ער האָט אוועקגעשיקט אַ קינד איז געווען ערגעץ בגולה, איז ער אויך אַהינגעגאַנגען, האָבן זיי אים געפרעגט דו לאַזט אונז דאָ איבער? זאָגט ער, עטץ ברויכטס נישט, עטץ זענטס אינדערהיים, און יענער איז בגולה, קען איך אים נישט לאָזן אליין, מוז איך מיטגיין.

המשכן, מה שאין הרגש כן ולא כיוצא בו בשעה שעוסקים בתורה אפילו אלף [אנשים]. אלא ודאי יש הדרגות אין מספר להם להשראת שכינה וכו', וצא ולמד השראת השכינה ב"הר סיני", ולמטה ממנה השראתו ב"בית המקדש", ולמטה ממנו השראת שכינה על ה"נובא", ו"בית הכנסת" ו"בית המדרש", ובין "עשרה שעוסקים בתורה", ולמטה בהדרגות המנין. ובוה נתישבו דבריהם ז"ל כי לא ירדה שכינה שהיא בחינת אור הגבוה ביותר שהוא הַמְּנַבָּא, ולזה אמר משה כצאתי את העיר, אבל בחינת אור, המצוי אצל לומדי תורה וכיוצא, ירד עם יעקב אבינו ושם היה עד יום צאת ישראל ממצרים, עכ"ל.

" במדרש (בר"ר פו, ד) וז"ל, הא עם שאר שבטים לאו, אמר רבי יודן [משל] לבהמי שהיה לפניו שתיים עשרה בהמות טעונות יין, נכנסה אחת מהם לחנותו של עובד כוכבים, הניח י"א והלך לו אחריה, אמרו לו מה אתה מניח י"א והולך לך אחרי האחת, אמר להם אלו ברשות הרבים הם ואיני חושש להן שמא יעשה יין נסך, כך אלו [השבטים] גדולים, וברשות אביהם, אבל זה [יוסף] שהוא קטן וברשות עצמו לפיכך ויהי ה' את יוסף.

" בדעת זקנים מבעלי התוספות כתב, ויהי ה' את יוסף, משל לאדם שהיו לו עשרה בנים בעשר מדינות הניחם כולם, והלך לו אצל הקטן לפי שהיה חָשׁ כֹּחַ וצריך סיוע יותר מכולם. ובסעודת כ"א כסלו שנת תשכ"ח מביא רבינו המשל ביין נסך, בשם בעלי התוספות.

איבערדעם האָט הקב"ה געזאָגט, די הייליגע שבטים זענען געווען דאָרטן מיט יעקב אבינו, זאָגט ער, דאָרט ברויך איך נישט אַזוי צו זיין, אָבער יוסף הצדיק איז אין מצרים, ביי פּוטיפּר סריס פרעה, אַהין מוז איך [גיין], דאָרטן מוז איך [זיין], מיט אים מוז איך מיטגיין, אים טאָר איך נישט לאָזן אַליין, איבערדעם שטייט ויהי ה' את יוסף. [ע"כ המדרש].

כד

זעט אויס מיט יוסף'ן איז געווען השראת השכינה מער ווי איבעראַל, טאָקע פאַרדעם, ווייל ער איז געווען אין מצרים, איבערדעם איז געווען השראת השכינה [מער ווי איבעראַל].

איבערדעם האָט ער [השי"ת] געזאָגט פאַר יעקב אבינו אַל תִּירָא מִרְדָּה מִצְרִימָה וגו' אַנְכִי אֶרְדּ עִמָּךְ מִצְרִימָה, ווען יעקב אבינו איז געקומען איז אויך מיטגעקומען השי"ת, איז געווען השראת השכינה, איז געווען אַזוי ווי ביים מקום המקדש^ט.

כה

איבערדעם, לויט דעם [שנתבאר] וואָס ס'הייסט חי. איבערדעם קאָן זיין, לויט די בחינה פון יוסף הצדיק האָט געהייסן חי אַז ס'איז דאָ השראת השכינה, אַזוי ווי ס'איז געווען פריער ביי יעקב אבינו, איידער ער איז אַוועק פון יעקב אבינו, ווען ער איז אַוועק איז שוין דעם חיות נישט געווען, דער "ותחי" רוח יעקב אביהם איז שוין נישט געווען פון דעמאָלטס אָן [שפירש יוסף] ביז דעמאָלטס ווען ער איז געוואויר געוואָרן פון יוסף הצדיק, איז הערשט געווען וְתָחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, [משא"כ בכל אותו הזמן] די בחינת חי האָט געפעלט.

כו

תירוצים על הקשיות בפסוקי הפרשה

איבערדעם לאָמיר'זשע זען, [בביאור הקושיות, לפי ההקדמות] אַזוי ווי כ'האָב פריער געזאָגט, [וואָס] דער ישמח משה זאָגט, און דער יפה תואר. ער ברענגט אויך אַזוי אין נזר הקודש, וואָס ס'הייסט חי. יעדער לויט זיין בחינה ווערט אָנגערופן דאָס לשון חי.

ביאור קושיא א' וב'

ביאור כפל השאלה העוד אבי חי, והקישור לאָני יוסף

היצט איז שוין נישט קשה פאַרוואָס ער [יוסף] האָט נאָכאַמאָל געפרעגט [העוד אבי חי].

בפעם הראשון כששאל העודנו חי, היתה הכוונה על חיים הנשמיים

וואָרן פריער [בפרשת מקץ] האָט ער געפרעגט העודנו חי, זיי האָבן דאָך געמיינט ער איז אַ מצרי, זיי האָבן דאָך נישט געוואוסט ווער ער איז, אַז ער איז

^ט היינו כשכא יעקב למצרים היתה בחינה הגדולה ביותר של השראת השכינה, וכמבואר לעיל (אות כא) באור החיים הקדוש, שרק מעמד הר סיני היה גדולה מהשראת השכינה שבמקום המקדש.

נישט אזא אדם גדול, זיי האָבן געמיינט אז ער איז כְּמוֹךְ פֶּפֶרְעָה, ממילא אָן איש מצרי אָז ער פרעגט אויף "חיות", מיינט ער דאָךְ אַזוי ווי ביי אים הייסט חיות, ביי אים איז דאָךְ עס טייטש וְחַי בָּהֶם, חיים הגשמיים, אָז מ'בלייבט אויף דעם עולם. האָבן זיי אים אויף דעם געענטפערט עוֹדְנוּ חַי, זיי האָבן דאָךְ אים נישט געקאָנט ענטפערן נאָר לויט זיין שאלה, לויט זיין בחינה וואָס הייסט חיות, ממילא דאָס האָבן זיי צוריק געענטפערט אז דאָס איז געווען ביי יעקב אבינו [חיים הגשמיים].

אמנם כששאל אָני יוסף העוד אָבי חַי, היתה הכוונה על חיים רוחניים לפי בחינת יוסף הצדיק היצט האָט ער געפרעגט אַנדערש, "אָני יוסף" לויט מיינ בחינה, אָז איך בין יוסף, היצט פרעג איך "העוד אָבי חַי"?

אָז ער איז נישט קיין מצרי, ער איז יוסף הצדיק, וואָס איז ביי אים דאָ השראת השכינה, לויט זיין בחינה, אויף דעם פרעג איך העוד אָבי חַי, צי דער שכינה הקדושה איז ווייטער דאָ [כמו שהיה מקודם], די השראת השכינה ביי יעקב אבינו, צי איז דאָ דער וְתַחֲי רוח יַעֲקֹב אָבֵיהֶם, דער וְתַחֲי, צי דאָס איז דאָ ביי יעקב אבינו, האָט ער געפרעגט אויפ'ן פאָטער די צייט וואָס ער [יוסף] איז נישטאָ. דאָס [השאלה העוד אָבי חַי] קומט דאָךְ פון דעם [אָני יוסף שרמו על בחינתו, וממילא] איז דאָס נישט די פריעריגע שאלה.

פריער אָז אַ מצרי פרעגט, [אָז השאלה הוא לפי בחינתו, כמון] דער ישמח משה זאָגט ביי יעדן איז אַנדערש טייטש וְחַי בָּהֶם, ווען אַ מצרי פרעגט העוד אָבי חַי איז אָן אַנדערער טייטש, און אָז יוסף הצדיק פרעגט העוד אָבי חַי האָט עס ווידער אָן אַנדערער טייטש, דאָס איז דאָךְ נישט ביי יעדן אייניג טייטש, איבערדעם האָט ער געברויכט צו זאָגן אָני יוסף, איך בין יוסף און "איך" פרעג העוד אָבי חַי, דאָס איז שוין אָן אַנדערע [שאלה].

כז

ביאור קושיא ז

לאחר שהרגישו שעל ידי המכירה נחסר השראת השכינה מיעקב אבינו, נִבְהָלוּ מִפְּנֵי וְלֹא יָכְלוּ לַעֲנוֹת אֹתוֹ אויף דעם איז שוין געווען וְלֹא יָכְלוּ אַחֲרֵי לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵי, ווייל דאָס [השראת השכינה] איז דאָךְ טאָקע נישט געווען [כתקונתו]. הערשט ווען זיי זענען אַהיימגעקומען און זיי האָבן אים דערציילט, איז דאָךְ הערשט געוואָרן דער וְתַחֲי רוח יַעֲקֹב אָבֵיהֶם, האָבן זיי אים נישט געקאָנט ענטפערן אויף דעם, וואָרן דאָס איז דאָךְ טאָקע נישט געווען. און טאָקע פאַר דעם האָט דאָס געפעלט, ווייל זיי האָבן אים פאַרקויפט אַהין, ווייל ער [יוסף] איז נישט געווען [אצל יעקב], דורך דעם צער פון יוסף הצדיק [שהיה ליעקב, נחסר לו השמחה (עי' לעיל הגה טו)].

האָבן זיי זיך דערשפירט אין דעם חטא, אָז בסיבתם פעלט דאָס סאָרט חיות פונעם פאָטער, דאָס וואָס איז דערנאָך צוריקגעקומען וְתַחֲי רוח יַעֲקֹב אָבֵיהֶם דאָס האָט געפעלט [עד עכשיו] בסיבתם, ממילא זענען זיי געווען דערשראָקן, זיי האָבן נישט געהאָט אויף דעם וואָס צו ענטפערן.

כח

מה ששאל העוד אבי "חי" והכוונה להשראת השכינה, ובוה הוכיח אותם

איז דאָס געווען אַ גרויסע תוכחה אז ער האָט דאָס דערמאָנט, דאָס איז געווען הזכרת חטאם, ער האָט מיט דעם מזכיר געווען דעם חטא. מיט דער שאלה וואָס ער האָט געפרעגט העוד אָבי חי, האָט ער דאָס געמיינט, ער זאָל זיי מיט דעם מוכיח זיין, ער האָט דאָס געשפירט, יוסף הצדיק האָט דאָס פאַרשטאַנען אז דאָס פעלט פונעם פאָטער. איבערדעם האָט ער געזאָגט, עטץ האָטס מיר טאַקע געענטפערט [עודנן חי אזוי ווי מ'ענטפערט פאַר אַ מצרי, אָבער אַני יוסף העוד אָבי חי, צי קענט עטץ מיר אויף דעם אויך ענטפערן, וואָס ביי יוסף'ן הייסט חי קענט עטץ מיר אויך ענטפערן?]

מיט דעם האָט ער זיי מוכיח געווען אויפן חטא וואָס זיי האָבן גורם געווען, און זיי קאָנען אויף דעם נישט משיב זיין, איבערדעם איז געווען וְלֹא יָכֹלוּ אָחִיר לַעֲנוֹת אֹתוֹ, טאַקע כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵיו, איבערדעם זענען זיי געווען דערשראָקן.

כט

דברי מוסר והתעוררות

ביאור המדרש: אוי לָנוּ מִיּוֹם הַדִּין, אוי לָנוּ מִיּוֹם הַתּוֹכְחָה

איבערדעם איז עס דאָס זעלבע [מה שאמר אָבא כְּהֵן בְּרַדְלָא במדרש], שטייט דאָךְ אַז לעתיד איז מען מוכיח. [דהמשל שיוסף הצדיק אמר דברי תוכחה להשבים, דומה להנמשל שהקב"ה יוכיח לעתיד את כל אחד ואחד].

ל

הגאון מוילנא: דין על מה שחטא, וְחִשְׁבוֹן עַל אִיבֹד הוֹמָן, שבאותו שעה לא עשה מצוה

ווי דער ווילנער גאון (שנות אליהו, ליקוטים) האָט געזאָגט [במשנה דַּע לִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן] דִּין וְחִשְׁבוֹן (אבות ג, א). וואָס הייסט דִּין, ווייל קודם איז מען דן אויף די עבירות, און דערנאָך אפילו עקסטערדעם, נעמט מען אָפּ חִשְׁבוֹן אויף דער צייט וואָס מ'האָט געטאָן די עבירה האָט מען דאָך געקאָנט טאָן מצות, נעמט מען חִשְׁבוֹן עקסטערדעם, ווי ס'שטייט דאָך אזוי אין ספרים.

לא

כשנותנים שכר לצדיקים דנים הרשעים עוד, למה לא וכו' בהצדיקים

איבערדעם ווען ס'קומט אַרױף אַ צדיק אויף יענעם עולם, ער ווערט נתעלה, ער קומט צו דעם גרויסן כבוד צום גרויסן שכר, נעמט מען אָפּיר די רשעים, און מ'איז זיי דן נאָכאַמאָל, און מ'ווייזט זיי וואָס דו האָסט געקאָנט זוכה זיין אויף דעם עולם, הערשט פאַר דעם [אַליינס] איז מען מענישׁ, וואָס מ'האָט געקענט זוכה זיין.

² נראה כוונת רבינו שהעונש הוא, זה בעצמו מה שמראים להם הכבוד והשכר שנותנים לצדיקים, וכלשון רבינו לקמן, דאָס איז די שאַרפּסטע תוכחה, דעמאָלטס בלייבט מען שטיין! אַז די רשעים [גמורים], לעתיד וועלן זיי אויפשטיין ביי תחיית המתים, מ'זאָל זיי ווייזן וואָס עובדי ה' זענען זוכה, וועט מען זיי אויפשטעלן, אזויפיל זיי זאָלן זען, דאָס איז נאָך אַרגער [משלא יחיו כלל].

לב

בחובת הלכות מביא משל שלא לאבר בידים מה שנותנים לאדם. והוא הזמן הוקר שיכול לנצל לעבודת ה' ווי דער חובת הלכות זאגט דאס משלכא, אַז מ'גיט איינעם בריליאנטן אין די הענט און וואָרפט זיי אַוועק, איז גרעסער דער עונש ווי אַז מ'גייט נישט אויפקלויבן.

אַז מ'הייסט איינעם "קלויבן", און [ער] קלויבט נישט אויף די אבנים טובים ומרגליות, ער איז זיך מתרשל, [אַז אין עונשו חמור כל כך, אבל] אַז מ'גיט אים אין די הענט און מ'וואָרפט אַוועק, איז נאָך גרעסער דער עונש. דעמאָלט [כשנותנין דין וחשבון] ווייזט מען, וואָס יעדער איד האָט אין די הענט [והיינו הימים שהיו בידו].

לג

מוז מען מקדיש זיין עתותיו לתורה ועבודה. מ'זאל זיך אָפהיטן מכל עון. מ'זאל אינזין האָבן דעם באַשעפער כסדר, און דינען דעם בוכ"ע מיט אַלע תנועות, מיט אַלע חושים. איז מען דאָך זוכה צו אַ מעלה עליונה, וואָס מ'ווייסט גאָרנישט אויף דעם עולם ווי ווייט [שזוכים].

מ'איז נישט משים אל הלב [בעולם הזה], דערנאָך ווייזט מען אים וואָס מ'האָט געקאָנט זוכה זיין, און וואָס מ'האָט פאַרלאָרן, דאָס איז די שאַרפסטע תוכחה, דעמאָלט בלייבט מען שטיין.

לד

רשעים גמורים יקומו לתחיה כדי ש'ראו שכר הצדיקים, ויחזרו לעפר ס'שטייט (תהלים קיב, י) רָשָׁע יִרְאָה וְכָעֵס שְׁנֵי יַחְרָק וְנָמַס, אפילו די רשעים גמורים שטייט דאָך²² [שמראים להם חבורת הצדיקים, ויש להם צער גדול].

^{כא} בחובות הלכות (שער חשבון הנפש, פרק ג, חשבון יג) כתב, וְיִמְשַׁל בזה אל עבד, שנתן לו אדוניו אָדָמָה לְזִרְע, ונתן הַזֶּרַע כפי צרכו, לְזִרְע קֶצֶתָהּ והוציא שאר הַזֶּרַע בצרכיו, וכאשר פָּקַד אדוניו את האדמה, מִצָּאָה בלתי זרעה מִקְצָתָהּ, וכששאלו על זה, הודה בקיצורו בְּעֵנֶינָהּ, וְחָשַׁב עִמּוֹ על מה שאמר, כי זֶרַע מִן הַזֶּרַע באדמה, ופָּקַד הַזֶּרַע ממנה, וחשב על מה שעלה בו עד תכלית, ותבעו בשאר הזרע, וחייבו לפרוע כל מה שהיתה האדמה עושה, וְגָדַל מְדוֹנָהּ ונִכְפָּלָה רִצְתָהּ. וכן, אחי. ראוי לך לחשוב עם נפשך על מה שחנך האלקים מהבנתך אותו ואת תורתו, ומה שנתן לך מן הכח והיכולת לפרוע מה שאתה חייב לו, וְעֵשָׂה בזה מה שצִיָּא אל גבול המעשה ממך, וְיִרְאָה לך, כי אתה נתבע בכל זה ובא עליו לידי חשבון, כל שכן עת הימשך הטובות אליך מאת הבורא.

עוד כתב (שם, חשבון יא), וימשול בזה, כאילו המלך נתן לו ממון להוציא בפנים מאופני הוצאותיו, והזהירו, שלא יוציא ממנו מאומה בזולתם, והודיעו, כי יחשוב אתו עליו בכללות שנתו, ולא ימחל לו ממנו מאומה, האין מן הזריות לו שיחשוב עם נפשו וכו', לדעת מה שהלך מן הממון ובמה הוציא, והיה נזהר בשאר הממון ובשאר הזמן וכו'? ועל הדמיון הזה, אחי, צריך שתפקוד את נפשך, אם תוכל, בכל יום מימך, ותחשוב עמה על עבודת האלקים שהיא חובה עליך בו, ואם התְּעַלְמָתָ מזה במה שעבר מִיָּמֶיךָ, אין פחות משתחשוב עם נפשך במה שנשאר מהם וכו'.

^{כב} במדרש ויקרא רבה (אמור לב, א) וז"ל, בשעה שהצדיקים יוצאין מתוך גן עדן, ורואין את הרשעים נדונין בגיהנם נפשם שְׁמָחָה עליהם, באותה שעה הן נותנין שבח והודאה להקב"ה על היסורין שהביא עליהם בעולם הזה וכו', בשעה שהרשעים עולין מתוך גיהנם ורואין את הצדיקים יושבים בשלוה בתוך גן עדן נפשם מתמענת עליהם, הדא הוא דכתיב (תהלים קיב, י) רָשָׁע יִרְאָה וְכָעֵס, עכ"ל.

בקהלת רבה (א, טו) וז"ל, יש מן הרשעים שהיו חברים וכו', ואחד שעשה תשובה בחייו, ועמד בצד חבורה של צדיקים, וזה עומד בצד חבורה של רשעים, והוא רואה את חבריו, ואומר שמא משוא פנים יש בעולם הזה וכו' ואומרים לו וכו' עשה תשובה וכו', והוא אומר להם הניחו לי ואלך ואעשה תשובה, ומשיבין אותו ואומרים לו, אֵי שוטה שבעולם, אין אתה יודע שבעולם הזה דומה לשָׁבָת, אם אין אדם

און די חכמינו ז"ל זאגן דאָך אזוי^כ, אַז די רשעים [גמורים], לעתיד וועלן זיי אויפשטיין ביי תחיית המתים, מ'זאָל זיי ווייזן וואָס עובדי ה' זענען זוכה, און דערנאָכדעם וועלן זיי חזרין זיין לעפּרן.

און אזויפיל וועט מען זיי אויפשטעלן, אזויפיל זיי זאָלן זען^כ [את הצדיקים], דאָס איז נאָך אַרגער [משלא יחיו כלל], שטייט רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעַס, חכמינו ז"ל לערנען עס אַרויס פון דעם פסוק.

לה

גם שומרי תורה ומצוות שיקומו לתחייה, יראו מה שהפסידו ומה שהיו יכולים לעשות יותר בעולם הזה

נאָר אפילו ווער ס'איז נישט קיין רשע גמור, אָבער אזוי, אַ איד וואָס ער איז מקיים די תורה ומצוות, ער האָט אָבער געקאָנט 'מער' טוהן, ווייזט מען אים אויף יענעם עולם וואָס ער האָט שאָדן געהאַט^כ, וואָס ער האָט געווען געקאָנט טוהן און ער האָט דאָס אַלעס שאָדן געהאַט.

לו

דברי תוכחה שאמר יוסף להשבתים: שגרמו חסרון השראת השכינה ליעקב אבינו

איבערדעם איז עס די זעלבע בחינה, ווען יוסף הצדיק האָט דאָ דערמאָנט די ברודערס וואָס מ'האָט דאָ שאָדן געהאַט, הַעוֹד אָבִי "חִי", וואָרן דאָס איז דאָך געווען פריער, איידער זיי האָבן פאַרקויפט יוסף^ז, שטייט דאָך [ברש"י, וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אִיז דאָך געוועזן פריער, איידער זיי האָבן פאַרקויפט יוסף^ז], שטייט דאָך [ברש"י, וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב] ששרתה עליו שכינה שפירשה ממנו. דאָס וואָס איז פון אים [מקודם] אוועק געגאַנגען, און די סיבה איז פון מכירת יוסף, איז דאָס [יעצט] צוריק געקומען. מיט דעם [הַעוֹד אָבִי חִי] האָט ער זיי דערמאָנט וואָס מ'האָט פאַרלאָרן וואָס זיי האָבן מאָבד געווען פון פאָטער השראת השכינה.

מתקן מערב שבת מה יאכל בשבת וכו' העולם הזה דומה לים, ואם אין אדם מתקן לו ביבשה מה יאכל בים וכו' העולם הזה דומה למדבר וכו', אם אין אדם מתקן לו מן היישוב מה יאכל במדבר, מיד חורק שיניו ואוכל את בשרו וכו' קורע את בגדיו ותולש את שערו שנאמר רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעַס, עכ"ל. ובילקוט שמעוני (ירמיהו רמז רצו) שביום שמת רבי שמעון בן לקיש, מתו גם שני רעיו שהיו שוודים עמו, ונתנו לרבי שמעון בן לקיש בצרור החיים, ושני רעיו נתנו בשאול תחתית וכו' ואמרו רעיו הנח לנו נעשה תשובה גדולה ממנו, אמרו להם אין תשובה אלא עד יום מותו של אדם.

^כ כתב רבינו בחיי (בדריש לג, כח), תדע לך כי כל ישראל יחיו בין רשעים בין צדיקים, צדיקים לקבל שכר, ורשעים לקבל עונש וכו', וז"ש (דניאל יב, ב) [ושני אדמת עפר יקיצו] אֵלֶּה לְחַיִּי עוֹלָם וְאֵלֶּה לְתַרְפוֹת לְדָרְאוֹן עוֹלָם וכו'. והא למדת שיחיו אף הרשעים, והתחיה ההיא לרעתם, כי יהיו נדונין בגוף ובנפש וכו'.

^כ בספר האמונות והדעות (לרבינו סעדיה גאון, מאמר ט' גמול ועונש) מאריך בענינים אלו, וזה לשונו בא"ד, כי הצדיקים והרשעים רואים קצתם את קצתם בראות בלבד, כמו שאמר בצדיקים (ישעיה סו, כד) וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי. וכל אשר יתברר להם יסורם [של הרשעים], יאמרו ישתבח מי שהצילנו מן היסורים האלה, וישמחו ויגילו בענינם. וכמו שאמר על הרשעים (שם לג, יד) פָּתְרוּ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים אֲחֻזָּה רַגְלֵהּ חֲנָפִים, יתמהו על הצדיקים איך יעברו על האש היוקדת ולא תזיקם, ויאנחו על מה שאבד מהם מהגמול. - וכאשר דמה אותם כגנשים, נקראו לאכול לסעודה, ואחרים שזמנו ליסורים, והם רואים אותם ונאנחים, הוא אמרו (שם סה, יג) לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אֱלֹקִים הִנֵּה עֲבַדִּי יֹאכְלוּ וְאַתָּם תִּרְעָבוּ וגו'.

^כ דאיתא בבא בתרא (עה). שכל אחד ואחד עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו וכו' אמר רבי חנינא, מלמד שכל אחד ואחד נכוח מתופתו של חבירו, אי ליה לאותה בושא, אי ליה לאותה כלימה. ואיתא ביומא (לה): כשבאין לדין אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר, עני הייתי וטרוד במזונותי אומרים לו, כלום עני הייתי יותר מהלל וכו'. אם אומר עשיר הייתי וכו'. אם אומר נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי אומרים לו, כלום נאה הייתי מיוסף הצדיק, וכו'. נמצא, הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים, יוסף מחייב את הרשעים.

איבערדעם איז געווען וְלֹא יָכְלוּ אַחֲרָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵיו, זיי זענען דערשראָקן געוואָרן וועגן דעם, זיי האָבן געוואוסט וואָס זיי האָבן גורם געווען.

לז

המשך ביאור דברי המדרש אוי לָנוּ מִיּוֹם הַדִּין, אוי לָנוּ מִיּוֹם הַתּוֹכָחָה

איבערדעם איז רעכט וואָס די חכמינו ז"ל זאָגן, [אז] פון דאָנעט איז געדרינגען [אוי לָנוּ מִיּוֹם הַדִּין ומִיּוֹם הַתּוֹכָחָה, ווייל] אַז יוֹסֵף איז געווען קטנן של שבטים און ער האָט געוויזן וואָס מ'האָט גורם געווען אַז מ'האָט אים מפריש געווען פונעם פּאָטער [שעל ידי זה נחסר השראת השכינה, ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו].

כשאין מנצלים הומנים לעבודת השם, מפרישין הומנים מהשראת השכינה

על אחת כמה וכמה [לכשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד], אַז ווען מ'וועט דין זיין, וואָס מ'איז גורם וואָס מ'איז מפריש, די זמנים וואָס מ'רוקט אַוועק פון עבודת השם, וואָס מ'העט געקאָנט זוכה זיין [באותו הזמנים שלא עבדו את השי"ת, מי יוכל לעמוד בתוכחתו, וכדברי הגר"א הנ"ל (אות כ)].

[וואין לשער] וואָס אַ איד קען אַלץ זוכה זיין מיט יעדע רגע, מיט יעדן [זמן] וואָס מ'טוט מצות ומעשים טובים, אַז מ'טוט גוטס.

על אחת כמה וכמה [מה שזוכים, כשבא לידו עבירה] חלילה, אַז מ'איז זיך פּוֹרֵשׁ פון אַן עבירה, און מ'טוט אויף דעם פּלאַץ דברים טובים, ווי דער בורא עולם איז¹². וואָס מ'קען טאָן דורכצופירן די שליחות וואָס מ'ברויך צו טאָן אויף דעם עולם.

און [אז] מ'איז דאָס מאבד דורך דברי הבל וריק, צי חס ושלום במעשה, [און] מיט די מחשבות, [און] מיט דיבורים, וואָס מ'פּאַרלירט, וואָס מ'טוט נישט, וויאזוי וועט מען קאָנען עומד זיין בתוכחתו, אַז מ'וועט אונז איבערווייזן וואָס מ'האָט פאַרלאָרן.

[ו"ש במדרש] איז עס אַ שטאַרקער קל וחומר, אַז דאָ אַט איז געווען וְלֹא יָכְלוּ אַחֲרָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ [כִּי נִבְהָלוּ] מִפְּנֵיו, כאַטשיג יעקב אבינו איז געווען גרויס [און] ס'איז נאָך געבליבן זייער אַסאך השראת השכינה, און [השבטים] אַלע זענען זיי געווען גרויס, מ'האָט אָבער דאָך פאַרלאָרן אַ בחינה פון השראת השכינה [ולכן לא יכלו לענות].

על אחת כמה וכמה, וואָס אַסאך מ'פּאַרלירט דורכדעם וואָס מ'איז מְלַכְלֵךְ בַּחֲטָאִים, איז מען מְחַסֵּר, מ'איז מְחַסֵּר אַזויפיל, אַזויפיל עבודה און אַזויפיל תורה און אַזויפיל מעשים טובים וואָס ס'איז אַ מציאות אַ מענטש זאָל טאָן און מ'טוט נישט, איז מען מְחַסֵּר.

לח

לימוד התורה הוא בחינה של השראת השכינה

[לימוד התורה] ס'איז אויך אַ בחינה פון השראת השכינה, אַ קלענערע בחינה, [כמו שדרשו] בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבֹא אֵלֶיךָ (שמות כ, כ), אפילו אחד

¹² היינו באותו מקום שעושים מצות יש השראת השכינה, כלשון רבינו לקמן, "יעדעס מאָל וואָס מ'איז עוסק, וואָס מ'לערנט תורה, איז שְ�כִינָה שְׂרוּיָה כְּגִדּוּ... ביי יעדע מצוה וואָס מ'טוט באמת, איז דעך דאָך דאָרט אַ כח פון השראת השכינה".

שיושב ועוסק בתורה איז שכינה שרויה כנגדו, אזוי שטייט דאך אין דברי חכמינו ז"ל (ברכות ו.). טאָקע ווי דער אור החיים הקדוש איז מסביר (לעיל אות כא), אז דאָס [השראת השכינה דלמוד התורה] איז אַ קלענערע בחינה [ממקום המקדש]. ס'איז אודאי אמת, ס'איז נישט אזא בחינה וואָס ס'איז געווען ביי יעקב אבינו, אָבער [מכל מקום הוא] אויך אַ בחינה פון השראת השכינה, אַז מ'האָט דאָס אויך נישט איז דאך נאָך אָרגער, איז דאך נאָך גרעסער דער אבדון. ער [יעקב אבינו] האָט נאָר פאַרלאָרן גאָר אַ הויכע בחינה [של השראת השכינה], אָבער ס'איז אַלץ נאָך געבליבן זייער אַסאך.

אָבער על אחת כמה וכמה, אַז יעדעס מאָל וואָס מ'איז עוסק, וואָס מ'לערנט תורה, איז שכינה שרויה כנגדו, אזוי זאָגט דאך די גמרא^י עֲשֶׂה [שְׁיוֹשְׁבֵין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה] און [אֶפְיָלוּ] חֲמִשָּׁה און [אֶפְיָלוּ] שְׁנַיִם און אֶפְיָלוּ אֶחָד זאָגט דאך די גמרא.

נאָר ס'איז אויך אַ חילוק אין די בחינות, [כדאיאת בתו"כ, בחוקות] אינו דומה מועטין העושין למרובין העושין, אָבער על כל פנים אַלץ איז דאָ השראת השכינה. אַ בחינה פון השראת השכינה איז דאָ ביי יעדן עסק התורה.

גם בכל מעשה המצוה שעושים יש כח של השראת השכינה

ביי יעדע מצוה וואָס מ'טוט באמת, איז דעך דאך דאָרט אַ כח פון השראת השכינה.

און אַז מ'איז דאָס מאבד חלילה, מ'איז דאָס מבטל, מ'איז דאָס מאבד, די זמנים וואָס ס'איז געווען אַ מציאות מ'זאָל עוסק בתורה זיין, מ'ווייסט נישט ווי טייער דאָס איז, יעדע מינוט און יעדע רגע וואָס מ'קאָן עוסק זיין בתורה.

און [אז] מ'איז עס חלילה מאבד, איז דאָס אַ שטאַרקער קל וחומר פון דאָס וואָס ס'איז געווען וְלֹא יָכֻלוּ אַחֲרֵי לַעֲנוֹת אֹתוֹ, זיי האָבן נישט געקאָנט פאַרענטפערן וואָס זיי האָבן מאבד געווען.

הגם שכונתם היה לשם שמים, מכיון שהתוצאה היה חמור כזה לא יכלו לענות אותו

וואָרן זיי האָבן דאך געמיינט לשמים, [וגם] ס'איז דאך אַלעס געווען מן השמים, אָבער אף על פי כן אַז ס'איז דאך אַרויסגעקומען אַזא זאך [חסרון השראת השכינה] איז שוין געווען וְלֹא יָכֻלוּ אַחֲרֵי לַעֲנוֹת אֹתוֹ.

^{יב} משנה (אבות ג, ו), עֲשֶׂה שְׁיוֹשְׁבֵין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם וכו'. ומניין אֶפְיָלוּ חֲמִשָּׁה וכו'. ומניין אֶפְיָלוּ שְׁנַיִם וכו'. ואיתא כזה גם בגמרא (ברכות ו.). ובדרך אגב, שמענו מפי אחד התלמידים, שבשנת תשכ"ה היה על ה"באן" ביחד עם כמה אברכים (כשהיה רבינו בדרך חזרה מארץ ישראל, נסע מפראנקרייך לווענעציע), ושאל את רבינו במה שמצינו בנועם אלימלך שמביא "גמרא" ולא נמצא בגמרא רק במקום אחר בדברי חז"ל, כמו בריש פרשת בלק שכתב "דאיאת בגמרא" והמקור הוא במד"ר ביה"ש. ושאל אותו רבינו בחזרה, "יונגערמאן, אפשר זאָגסטו מיר וואָס גמרא איז טייטש?" והלה שתק, ואמר שאינו יודע כי רצה לשמוע תשובת רבינו. והסביר לו רבינו שגמרא פירושו "לערנען", ומצינו כמה פעמים שאמר "גמרא" כמו "גמרא גמירי לה".

וכן בדברי רבינו כמה פעמים שאמר "גמרא" והכוונה למאמר חז"ל. ועיין בוויאל משה (מאמר לשון הקודש אות כא) שמבאר רבינו מה נקרא גמרא.

לט

הגם שלא היה חטא גמור, מכל מקום לגבי צדיקים כמותם היה נחשב לחטא (והוכיח אותם)

ווי דער אמת, איז דאך אלעס געווען אַ סיבה מן השמים.

ווי דער מדרש תנחומא זאגט [על פסוק לכו וראו מפעלות אלקים] נוֹרָא עֲלִילָהּ עַל בְּנֵי אָדָם (תהלים סו, ה), הקב"ה האָט דאָס מעליל געווען^כ, ווייל ס'האָט אַזוי געברויכט צו זיין, אָבער דאָך איז עס געווען אַ פגם אַזוי ווי מ'זעט ס'איז געווען דערויף גרויסע עונשין^{כט}, סוף כל סוף וסביביו נשערה מאד^ל.

מ

המשך ביאור הפסוקים

הקדמה לביאור קושיא ו'

איבערדעם יוסף הצדיק האָט געזאָגט דערנאָך ווייטער, אַנְי יוֹסֵף אַחִיכֶם אֲשֶׁר מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרִימָה, און נאָכדעם האָט ער געזאָגט [כִּי מִכְרַתֶּם אֹתִי] "הִנֵּה". לאַמִּירזשע זען, דאָס [אֲשֶׁר מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרִימָה] גיהער אויך אפשר צו דער תוכחה. ער האָט זיי געזאָגט אַזוי. (המשך הביאור באות מג)

מא

ויש לפרש בהקדם דברי המהרש"א, שמקומות הקדושים בחוץ לארץ נקראים גם כן בשם ארץ ישראל

דער אמת לעולם, ווען מ'איז געקומען אַהין ביי אים, איז דאָך גאַרנישט געווען מצרים, וואָרן דאָרט איז געווען די שכינה הקדושה. ווי דער מהרש"א (ברכות ח. בח"א) זאָגט דאָך גאָר.

[דאיתא שם בגמרא] לִמְעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם "עַל הָאֲדָמָה" כתיב (דברים יא, כא). ער [רבי יוחנן] האָט געזען אִיכָא סְבִי בְּבָבֶל, תָּמָה רַבִּי יוֹחָנָן, האָט ער געזאָגט ["עַל הָאֲדָמָה" כתיב, אָבֵל בַּחוּצָה לָאָרֶץ לֹא? כִּיּוֹן דְּאִמְרֵי לִיָּה] דְּמִקְדָּמִי וּמִחֲשָׁכִי לְבִי כְּנִישְׁתָּא, [אָמַר] הֵינִי דְּאֵהֲנִי לָהּ.

פרעגט מען דאָך די קשיא, אָמַעַר [=לכאורה] ער האָט דען נישט געוואוסט אַז זיי טוען אַסאך מצות ומעשים טובים, שטייט 'דאָך' אָבער נאָר עַל הָאֲדָמָה [אבל בבל לא], ער האָט דאָך עס געוואוסט, ער האָט געוואוסט אַז זיי האַלטן כל התורה כולה, נאָר ער האָט געפרעגט די קשיא עַל הָאֲדָמָה, [וואס כן] וואָס האָט ער געענטפערט דְּמִקְדָּמִי וּמִחֲשָׁכִי לְבִי כְּנִישְׁתָּא, זיי טוען דאָך אַסאך מצות, נישט נאָר דעס, [וועם כל זאת] ס'איז דאָך אַלץ נישט עַל הָאֲדָמָה.

זאָגט דאָך דער מהרש"א [לפרש], ווייל עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות [שבבבל] ליקבע בארץ ישראל (מגילה כט.), און עַל שם העתיד, אַז זיי זענען מקדמי ומחשכי לבי כנישתא [שבבבל], הייסט עס ארץ ישראל עַל שם העתיד, ווייל

^כ במדרש תנחומא (וישם סימן ד) ויוסף הורד מצרימה, זה שאמר הכתוב לכו וראו מפעלות אלקים נוֹרָא עֲלִילָהּ עַל בְּנֵי אָדָם, א"ר יהושע בן קרחה אף הנוראות שאתה מביא עלינו, בעלילה את מביא, בא וראה כשברא הקב"ה את העולם מיום הראשון ברא מלאך המות וכו' ואדם נברא בששי, ועלילה נתלה בו שהוא הביא את המיתה לעולם וכו' וא"ר יודן היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת ידוע תדע, והביא עלילה לכל דברים אלו כדי שיהאב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו וימכרו אותו לישמעאלים ויורידוהו למצרים וישמע יעקב שיוסף חי במצרים וירד עם השבטים וישתעבדו שם, הוי ויוסף הורד מצרימה אל תקרי הורד אלא הוריד את אביו והשבטים למצרים וכו'.

^{כט} במדרש (אסתר ז, כה) מובא דגזירת המן היה בשביל חטא מכירת יוסף. ועי' מדרש עשרה הרוגי מלכות.

^ל ביבמות (קכא:) וסביביו נשערה מאד (תהלים ג, ה), מלמד, שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה.

ס'וועט נקבע ווערן בארץ ישראל [והיינו טעמא, דבי כנישתא דבבבל הוי ליה כאילו הם על הָאָדָמָה, שהרי יקבע לעתיד שם בארץ ישראל]. [ע"כ המהרש"א]

מב

ביאור קושיא ו'

בית יוסף לא היה במצרים, ונקרא ארץ ישראל

איבערדעם איז רעכט, ווען זיי זענען געקומען צו יוסף הצדיק אין שטוב אריין האָבן זיי געזען די תורה ועבודה ביי אים אין הויז, האָבן זיי געזען אז דאָס הייסט על הָאָדָמָה, דאָס איז גאָרנישט מצרים, ס'איז דאָך עתידין שיקבעו בארץ ישראל.

נאָר ווען זיי האָבן אים פאַרקויפט פאַר פּוּטִיפֶר'ן דעמאָלטס האָבן זיי נישט געוואוסט ער וועט אָנקומען [למדריגתו], זיי האָבן זיך נישט געגלייבט, יעקב אבינו האָט דאָך אויך נישט געגלייבט אַז ער [יוסף] וועט בלייבן [בקדושתו], ער וועט דאָרט מייסד זיין אַזאַ מקום עבודה.

[כי אם לא יעמוד בצדקו] און [אז] ער וועט זיך אליין ארומדרייען [במקום טומאה], וועט ער דאָך טאַקע זיין אין מצרים, אַז ס'וועט נישט זיין קיין מקום תורה ועבודה, איז דאָך עס נישט עתיד ליקבע בארץ ישראל, איז ער דאָך טאַקע אין מצרים.

מג

אָפּר מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרֵימָה גַם זֶה תּוֹכַחָה: הִיתָכֶן שִׁמְכֶרוּ אוֹתוֹ לְמָקוֹם טוֹמָאָה שְׁבִדְךָ הַמִּבְעֵה אִי אִפְשָׁר לְהִתְקִיִּים איבערדעם איז רעכט, וואָס יוסף הצדיק האָט זיי געזאָגט אַנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם אָפּר מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרֵימָה".

ווען זיי האָבן אים פאַרקויפט האָט מען אים פאַרקויפט קיין "מצרים", מ'האָט זיך נישט גערעכט אויף וואָס ס'וועט דאָרטן ווערן אַ מקום תורה. [והיתכן שמכרו למקום כזה].

מד

ועכשיו התחיל לנחמם

דערנאָך האָט ער געזאָגט, וְעַתָּה אֵל תַּעֲצָבוּ וְאַל יָחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מְכַרְתֶּם אֹתִי "הֲנֶה", דאָ אויף דעם פּלאַץ, האָט ער שוין נישט געזאָגט "מצרים", ווייל דאָרט איז געוועזן ביי די מכירה האָט מען געוואוסט מ'פאַרקויפט אים אויף מצרים, אָבער ווען זיי זענען געקומען אַהִין, האָבן זיי געזען ס'איז נישט מצרים.

מה

והטעם שאמר הֲנֶה, ולא רצה לומר בפה מלא שהוא בארץ ישראל, כי היה אז בחשבון גלות מצרים

ער האָט נישט געוואָלט אַרויסזאָגן וואָס ס'איז, ער האָט דאָך נישט געקענט זאָגן אַז ס'איז ארץ ישראל, ס'איז דעך דאָך נישט.

וואָרן ס'איז דאָך אין גלות געווען, מ'איז דאָך אָפּגעקומען דערפון פונעם גלות מצרים, מ'האָט דאָך די יאָרן אַריינגערעכנט אין די אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, לויט די חשבונות ווי מ'רעכנט משנולד יצחק"א.

איבערדעם האָט ער נאָר געזאָגט אשר מְכַרְתֶּם אֹתִי "הֲנֶה", אַצינדערט פאַרלייפיג [=לעת עתה] איז מען דעך דאָך געווען אין מצרים, על שם העתיד איז

^א כפירש"י על הפסוק כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו' ארבע מאות שנה (בראשית טו, יג).

עס ארץ ישראל, איבערדעם האָט ער נישט גערופן קיין נאָמען [מצרים או א"י], האָט ער נאָר געזאָגט הִנֵּה.

מו

יוסף אמר להם דברי נחמה, שע"י המכירה יצא טובה גדולה, שבכות זה יזכו לקבלת התורה

[וניחמם שיצא טובה מזה וואָס] מ'האָט אים פאַרקויפט קיין מצרים, און ס'זאָל זיי נישט אַהערען, וואָרן, ס'האָט זיך אויסגעלאָזט אַשר מִכְרָתָם אֶתִּי "הִנֵּה", דאָ איז דאָס פּלאַץ, אויף דעם פּלאַץ האָט מען אים פאַרפירט, ס'איז נישט געווען קיין מצרים, נאָר אויף "דעם פּלאַץ" איז פֿי לְמַחֲיָה שְׁלַחֲנֵי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם וגו' לְשׁוֹם לָכֶם שְׁאֵרִית בְּאֶרֶץ, דאָס איז אַ מקום וואָס ס'איז לְמַחֲיָה, לְשׁוֹם לָכֶם שְׁאֵרִית בְּאֶרֶץ וְלִהְיוֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה, האָט ער עס שוין נישט אָנגערופן מצרים נאָר הִנֵּה.

איבערדעם איז דאָס אריכות, האָט ער עס איבערגע'חזר'ט ער האָט זיי געגעבן צו פאַרשטיין וואָס דער חילוק איז, ביידע [בחינות אמר להם]. ער האָט זיי מנחם געווען, אַז ס'האָט זיך אויסגעלאָזט גוט, פֿי מִכְרָתָם אֶתִּי הִנֵּה פֿי לְמַחֲיָה וגו'.

און ער האָט זיי מזכיר געווען נעבעך דאָס חטא, וואָרן ווען מ'האָט אים פאַרקויפט האָט מען דאָך זיך נישט גערעכנט אויף דעם [שבמדרגתו יהי בארץ ישראל].

אַבער ס'איז געווען מן השמים, כאָטשיג זיי האָבן פאַרקויפט קיין "מצרים", אָבער אֱלֹקִים חֲשָׁבָה לְטֹבָה, ווייל ס'האָט זיך אויסגעלאָזט דערפון לְפָלִיטָה גְדֹלָה, מ'איז געקומען צו קבלת התורה^{לב}.

וואָס לעתיד ווען ס'וועט זיין די גאולה שלימה, וועלן די אַלע מקומות [יקבעו בארץ ישראל], וואָס פאַר אַ הוה אמינא אַז [בלתי שום ספק, שהמקומות וואָס] יוסף הצדיק און די שבטים, מיט יעקב אבינו, האָבן געדינט דעם באַשעפער, [בוודא] אַז דאָס וועט קומען אין קדושת הארץ אריין.

מז

שטייט דאָך דאָרט (בגמ' מגילה הנ"ל (אות סא)) שטייט פון אַלע בתי מדרשים. על אחת כמה וכמה בית מדרשו של יוסף ויעקב און שבטים און דאָס כלל ישראל.

עס שטייט דאָך [ויאמר אֱלֹקִים וגו'] אַנְכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרֵימָה אויף דעמאָלטס, שטייט דאָך די גאַנצע שכינה הקדושה איז געווען דאָרטן, ווייל ס'איז געווען

^{לב} ולש"ק של רבינו (כ"א כסלו תש"ס): ביי יוסף הצדיק שטייט וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם, יוסף איז געווען אין מצרים, כאָטשיג ער איז געווען צווישן די רשעים און ער איז געבליבן אַן איש צדיק וקדוש. לכאורה זענען דאָך אַלע געווען אין מצרים, יעקב אבינו מיט די שבטים? נאָר וואָס דען, דער שבח איז געווען ביי יוסף'ן ווייל ער איז געקומען אַליין, ער איז געווען איינער אַליין אין אַזאַ ערות הארץ און ער האָט זיך דערהאַלטן, זיין דרך עבודה, אים האָט מען געשיקט וְשִׁלְחֵנִי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם לְשׁוֹם לָכֶם שְׁאֵרִית בְּאֶרֶץ וְלִהְיוֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה. שטייט אין ישמח משה (ד"ה כי למחיה) ווען נישט יוסף הצדיק קומט פאַראויס העט מען נישט געווען געקאָנט צוקומען צו קבלת התורה, ס'העט געווען פאַרפירט געוואָרן דער גאַנצער כלל ישראל, נוה שכתוב] וְלִהְיוֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה, ער האָט געמוזט קומען פאַראויס לְשׁוֹם לָכֶם שְׁאֵרִית בְּאֶרֶץ, זיין דרך עבודה איז געווען דורכצוהאַקן די כוחות הטומאה פון די וועלט, עכ"ל.

יעקב אבינו מיט די שבטים און דאָס כלל ישראל איז עס מיטגעגאנגען, אזוי ווי דער אור החיים הקדוש טאָקע זאָגט די וואָכעדיגע סדרה (עי' אות כא).

מח

ביאור קושיות ג - ד - ה

ביאור כפל הלשון "אני יוסף" [קושיא ג] והוספת הסימן "אחיקם" [קושיא ד], וכפל הלשון אשר מכתם אתי [קושיא ה]

מיט דעם איז רעכט, איבערדעם האָט ער נאָכאָמאַל געזאָגט זיי אָני יוסף [אחיקם], פריער האָט ער געזאָגט אָני יוסף העוד אבי חיי, ווייל לויט דעם [שחי הכוונה להשראת השכינה] האָט ער זיי דאָך געמוזט זאָגן אז איך בין יוסף [ובזה יבינו שאלתו ומוסרו, שגרמו שהשכינה הקדושה הלך עמו ונחسر מעיקב].

אני יוסף "אחיקם" שאתם מכירים קדושתו מבית יעקב,
ואפילו מכתם אתי מצרימה נשאתי ועמדתי בצדקתי

אַבער אַצינד האָט ער זיי געוואָלט דערציילן [אני יוסף] אָשר מכתם אתי מצרימה, האָט ער נאָכאָמאַל איבערגע'חזר'ט [אני יוסף] אז ער איז דער זעלבער יוסף [אחיקם] אז זיי האָבן אים געקענט ווען זיי זענען אים געגאנגען פאַרקויפן, איז ער דאָך געווען "בצדקו", מ'האָט דאָך געקענט קלערן אז ער איז נאָכדעם געקומען קיין מצרים און ער איז נשתנה געוואָרן, האָט ער געזאָגט "אני יוסף" איך בין דער זעלבער יוסף וואָס איך בין געווען ווען עטץ האָטס מיך פאַרקויפט, אפילו ס'איז געווען [אשר מכתם אתי מצרימה] "קין מצרים", פונדעסטוועגן בין איך געבליבן דער זעלבער יוסף.

איבערדעם האָט ער נאָכאָמאַל דאָס איבערגע'חזר'ט [אני יוסף], וואָרן ער האָט זיי דאָ מיט דעם דערציילט גאָר אַן אַנדערע בחינה, אז ער איז דער זעלבער יוסף [כמו שהייתי אחיכם בבית יעקב] כאָטשיג מ'האָט אים פאַרקויפט קיין "מצרים" אַבל באמת לא היה במצרים מאחר שעמד בצדקו].

און דערנאָך האָט ער אויסגעפירט די בחינה וואָס כ'האָב פריער געזאָגט (אות סו), וְאֵל יִחַד בְּעֵינֶיכֶם אֶזְסִיאֵי גְעוּוֹעַן פִּי מִכְרָתֶם אֹתִי, ווייל ס'איז "הנה" [שהכין את המקום בקדושת ארץ ישראל], דאָס איז געוואָרן לפליטה גדולה [ועי' יכלו לבוא לקבלת התורה], דער בורא כל עולמים האָט געהאָלפן. [וממילא כל זאת היה להם לנחמה].

מט

עוד דברי נחמה אמר להם, שע"י המכירה הפעיל כח נצחי, שיהיה דרך להתקיים גם בתוקף כוחות הטומאה

און דער זכות, דער כח דאָס איז אַ נצחיות, איז דאָס געבליבן לְשׁוֹם לָכֶם "שְׂאֵרִית בְּאֶרֶץ", דאָס איז געבליבן דער כח אַ נצחיות פון די פריעריגע צדיקים, מ'דערהאַלט זיך אינעם גרעסטן חשכות אינעם גרעסטן שפלות.

ג

בעונונו הרבים בעיקבא דמשיחא איז נאָך אַ שווערערע לאַגע [=מצב] ווי אין מצרים, היצט אינעם תוקף כח הטומאה, אין די לעצטע דורות איז דאָס אַסאָך אַרגער, דורכ'ן אורך הזמן ווי מ'איז משוקע אין די אַלע בחינות מיט'ן מצב העולם.

דער בורא כל עולמים האָט אונז איבערגעלאָזט "שְׁאֵרִית בְּאֶרֶץ", דער כח פון די פריעריגע צדיקים וקדושים, וואָס זיי האָבן געהאַרעוועט אויף ביאת המשיח.

שטייט דאָך^ל יעקב אבינו האָט איבערגעלאָזט פאַר יעדן שבט, זענען מקובל געווען פון יעקב אבינו וואָס ס'וועט זיך טאָן מיט זיי ביז ביאת המשיח. איבערדעם, פאַר זייערע אויגן איז געווען דער היינטיגער מצב אויך, ער האָט זיי פאַרציילט ביז ביאת משיח. אזוי ווי דער רמב"ן הקדוש רעכנט דאָך עס אויס^ל .. די אַלע שבטים זאָגט דאָך דער רמב"ן הקדוש.

נא

שלשה שמות שקרא יוסף הצדיק למצרים: מִצְרִימָה, הִנֵּה, אֶרֶץ

איבערדעם, לְשׁוֹם לָכֶם שְׁאֵרִית "בְּאֶרֶץ", ער זאָגט נישט "דאָ" [הִנֵּה], און ער זאָגט שוין נישט אין "מצרים" [מִצְרִימָה], ווייל דאָס איז ווידעראום אן אַנדערע בחינה, ער רופט נישט אָן דאָס .. לכאורה, מצרים רופט ער אָן אויף דריי נעמען:

א. קודם זאָגט ער, מִכְרָתֶם אֹתִי מִצְרִימָה. ב. [ולאחריו] וְאֵל יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מִכְרָתֶם אֹתִי הִנֵּה, רופט ער עס אָן "הִנֵּה". ג. דערנאכדעם זאָגט ער שוין לְשׁוֹם לָכֶם שְׁאֵרִית בְּאֶרֶץ, רופט ער עס אָן "אֶרֶץ". מ'ווייסט גאָרנישט וואָס מ'רופט עס אָן, עס הייסט שוין נישט מצרים.

בחינת אֶרֶץ הוא מדריגה התחתונה

נאָר וואָס'זשע דען, די גמרא זאָגט אין סנהדרין^ל [על הפסוק] וַיַּעֲלֶהוּ [עלה וגו'] וַיִּשְׁבֹּן לְאֶרֶץ, מ'איז אָנגעקומען אויף אַ נידריגע בחינה, הייסט עס בחינת אֶרֶץ, ווען ס'איז אַ ירידה.

איבערדעם דאָס איז גאָר אן אַנדערע בחינה, ממילא פריער זאָגט ער מִצְרִימָה, און הִנֵּה, אזוי ווי כ'האָב פריער מיישב געווען.

^ל במדרש רבה (נשא יג, יד) ז"ל, והיה מסורת ביד שבט יהודה חכמים וגדולים מן יעקב אבינו כל מה שעתיד ליארע לכל שבט עד ימות המשיח, וכן היה ביד כל שבט ושבט. עכ"ל.

^ל הרמב"ן ז"ל בפרשת קרבנות הנשיאים (במדבר ז, ב) כתב לפרש כל ענין הקרבנות, העגלות, הקערות, המזרקות, הסולת, והשמן, שהכל בא לרמז לדורות העתידים. וזה לשונו, כפי המדרש, שהיה מסורת מיעקב אבינו ביד כל שבט ושבט כל מה שיארע לו עד ימות המשיח. והתחיל נחשון והקריב על סדר המלכות. קערה ומזרק, כנגד שני מלכים שעתידיים לצאת ממנו שמולכים בים וביבשה, והם שלמה, ומלך המשיח וכו'. - ונתנאל בן צוער וכו', הקריב על שם התורה, לפי שהיה שבחו של שבט יששכר בחכמת התורה, קערת כסף, כנגד התורה שקרויה לחם וכו'. - וזבולון הקריב, שהיה עוסק בפרקמטיא וטורח ונותן לתוך פיו של יששכר ונוטל שר עמו, קערה כנגד הים וכו'. וכן מצאו שם במדרש בכל שבט ושבט טעם מיוחד בקרבנו ובשיעורי הקרבן, עכ"ל.

^ל במלכים ב' (פרק א) מובא בפסוקים אודות המלחמה נגד מלך מואב שעשה יהורם בן אחאב מלך ישראל, ביחד עם יהושפט מלך יהודה, ביקש יהושפט נבואה מאלישע הנביא, ואלישע צוה אותו, וַעֲתָה קָחוּ לִי מִנְּגֶן, וְהָיָה כִּנְגֶן הַמִּנְּגֶן וְתָהִי עָלָיו יָד ה', ועל ידי השמחה בא לידי נבואה, והתנבא שינצחו המלחמה. וכאשר ראה מלך מואב כי חֲזַק מִמֶּנּוּ הַמִּלְחָמָה וַיִּקַּח אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יָמְלֹךְ תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֶהוּ עִלָּה עַל הַחֲמָה, וְהָיָה קֶצֶף גָּדוֹל עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ מִעָלָיו וַיִּשְׁבּוּ לְאֶרֶץ. - ובגמרא (סנהדרין ט:.) אמר רבי חנינא בר פפא, באותה שעה ירדו שונאיהן של ישראל למדריגה התחתונה. ופירש"י לְאֶרֶץ, מדלא כתיב לארצם, הכי קאמר, לשפלות ולתחתית שבו שגזרו עליהם פורענות.

יוסף הצדיק הבין המקום שכלו להחזיק מעמד גם בבחינת אָרץ, בתוך כוחות הטומאה במצרים

אָצינד האָט ער זיי אָבער געזאָגט מְכַרְתֶּם אֹתִי הֲנֵה, דאָס איז אָדער אַ תועלת אַז ס'איז לְשׁוֹם לָכֶם שְׂאֲרִית "בְּאֶרֶץ", ווען אידן וועלן זיין אין אַ נידעריגע בחינה, בחינת ארץ, האָט ער אויסגעהאַרעוועט אַ כח אַז אינצווישן די כוחות הטומאה אין מצרים מ'איז נידריג, מ'זאָל זיך קאָנען ארויסדרייען.

נב

סיום התורה

הקב"ה זאָל מאיר זיין עיני ישראל.

וויאָזוי ס'איז, בלייבט אַ נקודה, אַ נקודה פון די קדושה, אַ נקודה פון די תורה הקדושה, פון השראת השכינה, בלייבט אַלץ צווישן אידן. מ'קאָן זיך אָנכאַפֿן [באותו נקודה], אַז מ'איז זוכה מיט רחמי שמים קאָן מען זיך אָנכאַפֿן ווייטער אין די קדושה.

כל היגיעה בחשכות תוקף הגלות יבא לפני הקב"ה, ומוה יצא הישועה שלימה

דער סוף וועט דאָך זיין, פון דעם וועט דאָך אַרויסקומען די ישועה שלימה. ווען אידן וועלן געהאַלפֿן ווערן, וועט קומען פאַר הקב"ה די גאַנצע יגיעה וואָס אידן האָבן זיך מייגע געווען - אין דעם גרויסן חשכות, אינעם תוקף הגלות - אַז מ'זאָל דאָך עפעס קענען בלייבן ביי די קדושה, און ביים קיום התורה והמצוות.

איבערדעם יוסף הצדיק האָט דאָך דאָס אויסגעאַרבעט דעם דרך, אויסגעאַרבעט [שגם כשהיו] אין חושך, לְשׁוֹם לָכֶם שְׂאֲרִית בְּאֶרֶץ, ס'זאָל אַלץ עפעס בלייבן.

און דער סוף זאָל זיין וְלִהְיוֹת לָכֶם לְפִלִּיטָה גְדֹלָה, פאַר אַ רעכטע ישועה, ווען ס'וועט זיין די ישועה שלימה.

דער אייברשטער זאָל העלפֿן:

מ'זאָלמיר זוכה זיין מ'זאָלמיר זיין פון די [אידן וואָס וועלן געהאַלפֿן ווערן].

דער אייברשטער זאָל העלפֿן מ'זאָל זיך מדבק זיין אין הקב"ה און אין די קדושה.

דערווייל, טאַקע דאָ אין חשכות, זאָלמיר געהאַלפֿן ווערן ברוחניות ובגשמיות.

מ'זאָלמיר זוכה זיין צו דערלעבן די ישועה מתוך נחת בקדושה וטהרה.

ביז דערווייל, מ'זאָל חלילה נישט נדחה ווערן.

מ'זאָלמיר זוכה זיין במהרה צו זען די ישועה שלימה, און דעם התרוממות

קרן התורה וישראל, און התגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

תמצית הדרוש

הצדיק, אבל למסור לאחרים בפה זה אי אפשר, ורק השבטים הקדושים היו יכולים למסור קצת ליע"א, ועב"ז לא האמין להם עד שראה בעצמו במו עיניו וכמ"ש אחרי "ראותי" פנך כי עודך "חי", והיינו ברוחניות.

בחינה ב' בחינת חי

ויש עוד בחינת "חי", כמ"ש וְתָחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, ופירש"י ששרתה עליו רוח"ק, ואע"פ שמקודם ה' ג"כ השראת השכינה אבל היה חסר בחינה הגדולה של השראת השכינה. וזה שאל להם יוסף, העוד אבי חי, היינו אם עדיין יש אצל יע"א השראת השכינה כמו קודם שפירש ממנו.

ולכן א"ל אני יוסף - העוד אבי חי, דעל חיים הגשמיים כבר שאל להם מקודם, אבל עכשיו אמר להם אני יוסף, וביוסף הצדיק הפירוש חי הוא השראת השכינה. ולכן לא יכלו אֲחָיו לַעֲנוֹת, שהרי באמת לא ה' אצלו השראת השכינה כראוי, כמו מקודם, דרך אח"כ כשהזרו לבית כתיב וְתָחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. וזהו התוכחה הגדולה שהזכיר עכשיו חטאם, שבסיבתם נחסר החיות והשראת השכינה מיע"א, ולא ה' להם מה להשיב, כי נִכְהָלוּ מִפְּנֵי שאוחזות רעדה ופחד שידעו שהם גרמו זאת.

ביאור המדרש איז לנו מיום הדין

ועפ"ז יל"פ המדרש איז לנו מיום הדין, דהנה הגר"א פירש המשנה לפני מי אתה עתיד לתן "דין וְחֶשְׁבֹן", דין היינו מה שדין על עצם העבירה, וְחֶשְׁבֹן הוא על הזמן שעשה העבירה, שה' יכול אז לעשות מצוות, וביום הדין יראו לאדם גודל מדריגות הצדיקים ועובדי ה', עד כמה שיכולים לזכות ע"י מצוות ומעש"מ, והוא החסיד והפסיד כל זה, ע"י שבילה הזמנים בהבל וריק, וכ"ש ח"ו בעבירות במחשבה דיבור ומעשה, וזה יהי' התוכחה הכי קשה, ולא יהי' מה להשיב.

וזה נלמוד בק"ו מיוסף הצדיק, שהרי יע"א ה' לו גם עכשיו השראת השכינה, רק שנאבד בחינה הגדולה, ועל אחת כמה וכמה כשמוכללים בחטאים ומחסרים בתורה ועבודה

הקושיות

- א. יוסף שאל העוד אבי חי, וקשה הרי לא היו בביתם והיאיך ידעו?
- ב. מהו קישור הדברים "אני יוסף" - "העוד אבי חי"?
- ג. למה חזר וכפל "אני יוסף" אֲחִיכֶם?
- ד. אמאי הוסיף עכשיו "אֲחִיכֶם"?
- ה. הוסיף הסימן אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרִימָה?
- ו. שינה בלשונו מתחילה מִצְרִימָה, ואח"כ הִנֵּה?
- ז. במדרש ולא יכלו אֲחָיו לַעֲנוֹת כשריכר "תוכחות", והרי לא אמר שום דברי תוכחה רק אני יוסף?

בחינה א' בחינת חי

בישמוח משה מפרש אמאי חסיד ופרוש מותר למסור נפשו בכל עבירות, הרי כתיב וְחִי בָהֶם, ומאי שנא הוא משאר בני אדם. ופירש "דחי" משתנה לכל אדם לפי בחינתו, דאצל סתם בני אדם הפירוש חיות שישאר בחיים גשמיים ולא ימות, אבל אצל חסיד וצדיק אמת, הוה עיקר חיותו בתורה ומצוות, ולדיד' הפירוש וְחִי בָהֶם שלא יעבור על שום עבירה, דאז הרי יופסק חיותו.

וכעין זה פירש ביפה תואר, דיע"א ידע שיוסף חי בגופו, אבל כשאמרו לו עוד יוסף חי, היינו שנשאר בצדק, זה לא האמין, איך נשאר לברו בקדושתו בתוך כל כך חטאים.

ועפ"ז יל"פ דהנה מקודם אמר וְהִנֵּדְתֶּם לְאָבִי אֶת כָּל כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם, א"כ מה הוסיף לומר וְאֵת כָּל אֲשֶׁר רָאִיתֶם, רק שידע יוסף שאם יאמרו רק שהוא מושל ואדון במצרים, הרי לא יתנחם יע"א בזה כלל, ואדרבא יחשוב שמה שעושין לו כל הכבוד הוא כמים פנים אל פנים, שהרי בדרך הטבע אין הרשעים חפצים בצדיקים (כמ"ש כי לא ינוח" שבט הרשע על גורל הצדיקים, שאין להם נחת רוח מצדיקים).

ולכן הוסיף שיאמרו לו "וְאֵת כָּל אֲשֶׁר רָאִיתֶם", והיינו שעומד בצדקו והוא מוכרל ומרוחק מהמצריים, ומה שנעשה אדון זה רק מתנת אלקים, שהיה צריך להיות כן, ומדת ובחינת הצדיק, זה א"א לאמרם בפה, ורק מי שהוא בעל השגה הוא מרגיש כשרואה בחי'

ומעש"מ, עד כמה שמפסידים השראת השכינה. דהרי בלימוד התורה יש בחי' של השראת השכינה כמושאחז"ל שאפילו אחד יושב ועוסק בתורה שכינה שרוי' כנגדו, וכן בכל במצוה שעושים, יש שם כח של השראת השכינה.

ביאור שאר הקשיות

ומ"ש אֲשֶׁר מִכְרַתָּם אֹתִי מִצְרָיִם, יל"פ שלא לסימן בא, אלא גם הוא מהתוכחה, שהוכיחם איך מכרו אותו למצרים למקום טומאה, והפרישו אותו מארץ ישראל ממקום תורה. ואח"כ אמר וְעַתָּה אֵל תַּעֲזָבוּ וגו' כי מִכְרַתָּם אֹתִי הִנֵּה, יש לפרש שינוי הלשון שלא אמר "מִצְרָיִם" כמו"ש מקודם, רק שבו התחיל לנחמם באומרו שאע"פ שהם חשבו שמכרוהו למצרים, אבל באמת לא הגיע למצרים כלל, והוא כמו"ש המהרש"א דמאחר שבתי כנסיות

ובתי מדרשות עתידין לקבוע בא"י, לכן יחשב גם עתה כארץ ישראל על שם העתיד, וכמו"כ כשבאו בבית יוסף הצדיק ראו שם בית מלא תורה ועבודה שבודאי יקבע בא"י, א"כ לא היה במצרים כלל, ובוז נחמם שעמד בצדקו שם במצרים, ולכן כפל ואמר עו"פ "אני יוסף אחיכם" כלומר אותו יוסף שאתם מכירים כשהייתם עמכם בבית יעקב ולא נשתנה כלום. ומה שאמר לשום לכם שארית בארץ, יל"פ על פי מה שדרשו בגמרא דלֵאָרֶץ, היינו בחינה נמוכה כשיש ירידה, ובוז נחמם עוד, שהיה עוד תועלת בירידתו למצרים, שע"י כח עבודתו וקדושתו בתוך מצרים עו"פ כבש הדרך לדורות שגם בתוך החושך בתוך כוחות הטומאה ג"כ יוכלו להתחזק בתוקף הגלות. והסוף יהי' שעל ידי היגיעה בגלות יזכו להחיות לפליטה גדולה בהישועה שלימה בב"א.

מענין לענין

כמה סוגיות, וחידושים מתוקים, בפסוקי תנ"ך ודברי חז"ל, שנתבארו מענין לענין, או בדרך הקדמות, מגדולי הראשונים ואחרונים ומספרי תלמידי הבעל טוב הקדוש (לפי סדר האותיות בהקונטרס)

חובת הלבבות: משל שלא לאבד בידים..... לב
רְשַׁע יִרְאֶה וְכָעַס, הרשעים יקומו בתחיית
המתים, להראות להם שכר הצדיקים..... לד
לימוד התורה ומצוות הם בחינות השראת
השכינה..... לח
מדרש תנחומא: נוֹרָא עֲלִילָה עַל בְּנֵי אָדָם,
הקב"ה גוזר גזירות ומביאם ע"י עֲלִילָה..... לט
מהרש"א: בתי כנסיות ובתי מדרשות נקראים
"ארץ ישראל" על שם העתיד..... מא
רמב"ן הקדוש: יעקב גילה להשבתים מה
שיהי' עד ביאת המשיח..... נ

ישמח משה: חסיד רשאי למסור נפשו..... י
במדרש: יעקב אבינו ראה ברוח הקודש
שיוסף חי..... יא
במדרש: רשעים שונאים את הצדיקים..... טז
צריך להיות בעל השגה להכיר מדריגת
הצדיקים, ואין הפה יכול לדבר..... יח
אור החיים הקדוש: כמה מדריגות בהשראת
השכינה..... כא
משל למלך ששלח בנו בגולה..... כג
הגר"א: דין על העבירה, וְחֻשְׁבֹּן עַל אוֹתוֹ
הזמן שלא עשה מצוה..... ל

